

Regionpolitiskt program 2026-2030

Vänsterpartiet Skåne

Innehåll

En ny riktning för Skåne	3
Att ta tillbaka makten från marknaden.....	3
Politisk styrning av Region Skåne	4
Från kontroll till tillit: Att låta personalen påverka arbetet för invånarnas bästa.....	4
Förändringar för bättre upphandling.....	5
Välfärdsbrottslighet.....	6
Beredskap för ett tryggt samhälle.....	7
Samlade mål för den politiska styrningen av Region Skåne.....	8
Region Skåne som arbetsgivare	9
Arbetstidsförkortning.....	9
Att vara trygg på sin arbetsplats.....	10
Att arbeta som sjukvårdsanställd i Region Skåne.....	10
Slopat karensavdrag.....	11
Att arbeta mot diskriminering.....	11
Fackligt arbete och personalinflytande: en demokratifråga.....	12
Samlade mål för regionen som arbetsgivare.....	12
Sjukvård från vänster	13
Vad är vårdplatsbrist?.....	15
Den nära vården.....	16
Nära vård – en vårdnivå och förvaltning.....	17
Primärvård.....	17
Jämlikhet i praktiken.....	18
Vård: En rättighet som inte alltid är självklar.....	19
Rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	20
Digitalisering och AI inom vården – möjligheter och begränsningar.....	20
Förebyggande åtgärder: att upptäcka risker och förhindra sjukdom.....	21
God vård i livets slutskede.....	22
Ambulanser.....	22
Tandvård.....	23
Psykisk ohälsa och psykiatri.....	23
God vård för beroendesjukdom.....	24
Våld.....	24
Samlade mål för sjukvården.....	25
Regional utveckling	26
Regionens utvecklingsansvar.....	26
Ett gott liv i hela Skåne.....	26
Jobb i Skåne.....	27
Att arbeta för mindre belastning på klimatet.....	28
Hav och vatten runt Skåne.....	29
Rätten till rena livsmiljöer.....	30
Från fakta till effektiv åtgärd.....	30
Att ta ledarskapet för jämlik utveckling.....	31
Att resa i och genom Skåne.....	32
Fler spår, bättre spår.....	32
Internet i hela Skåne.....	33
Energi.....	33
Samlade mål för regional utveckling.....	35
Kultur och demokrati	36
Från folkrörelse till marknadsstyrning.....	36
Levande demokrati – ökad medborgardialog och delaktighet.....	36
Vad är ett fritt kulturliv?.....	37
Kulturpolitik för hela Skåne.....	37
Studieförbunden.....	38

Folkbildning, utbildning, fortbildning.....	38
Kulturskolan	39
Bibliotek i Skåne	39
Samlade mål för kultur och demokrati	39
Kollektivtrafik	40
Gratis kollektivtrafik – och en billigare biljett att börja med	40
Framtidens resa	40
Att ha kollektivtrafiken i egen regi.....	40
Ska flest få mest eller ska man kunna arbetspendla jämt och överallt?	41
Att boka sin egen buss: den anropsstyrda kollektivtrafiken	42
Stärkt jämlikhet ger stärkt tillgänglighet	42
Färdtjänst.....	43
Samlade mål för kollektivtrafiken	44

En ny riktning för Skåne

Skåne är en region full av människor med kunskap, kraft och framtidsdrömmar. När vi bygger starka gemensamma lösningar och när välfärden finns där för alla – då växer friheten på riktigt. Jämlika samhällen skapar trygghet, framtidstro och handlingsutrymme. De gör det möjligt för människor att leva goda liv, oavsett bakgrund, bostadsort eller plånbok.

Regionens kärnuppdrag – hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken och den regionala utvecklingen – är avgörande för hur människors vardag faktiskt fungerar. Det är här politiken möter livet: när du behöver vård, när du ska ta dig till jobbet eller studierna, när din ort förändras och när framtidens Skåne formas. Vänsterpartiets utgångspunkt är enkel: dessa gemensamma funktioner ska styras av våra behov som invånare, inte av marknadens krav på vinst.

Idag ser vi hur växande ojämlikhet sliter isär samhället. Skillnader i hälsa, livsvillkor och framtidsmöjligheter ökar – mellan stad och landsbygd, mellan olika bostadsområden och mellan människor med olika inkomster och bakgrunder. Det påverkar inte bara den som drabbas direkt, utan hela samhällets sammanhållning. Men utvecklingens riktning är inte en naturlag. Den är resultatet av politiska beslut – och kan därför också förändras genom en politik som tar ansvar för helheten.

Vi vill se ett Skåne som håller ihop. En region där vården ges efter behov, där kollektivtrafiken gör det möjligt att bo och verka i hela Skåne, och där regional utveckling handlar om att stärka både människor, platser och klimatomställning. Genom jämlikhet bygger vi ett samhälle där fler får möjlighet att delta, bidra och forma framtiden tillsammans.

Att ta tillbaka makten från marknaden

Under lång tid har marknadstänkande fått styra allt mer av regionens verksamheter. Konsekvenserna märks tydligt: stressad vårdpersonal, ojämlik tillgång till vård, dyrare kollektivtrafik och en regional utveckling som alltför ofta gynnar några få istället för hela Skåne. När gemensamma resurser används för privata vinster försvagas tilliten och sammanhållningen.

Vänsterpartiet vill ta tillbaka den demokratiska kontrollen över regionens kärnuppdrag. Vi tror på en sjukvård där personalens kompetens tas tillvara och där arbetsmiljön gör det möjligt att ge god vård med omtanke och kvalitet. Vi vill ha en kollektivtrafik som är gratis, snabb och klimatsmart – ett självklart sätt att resa, även när du inte bor mitt i en stad. Och vi vill att den regionala utvecklingen ska samla Skånes styrkor för en rättvis och grön omställning som kommer alla till del: i jobb, i bra levnadsmiljöer och i skydd av miljö och klimat.

Det handlar inte om att ställa människor mot varandra, utan om att bygga gemenskap. När vi investerar i välfärd, hållbar utveckling och jämlika livsvillkor investerar vi i framtidstro. Vi vet att förändring är möjlig. Tillsammans kan vi bygga ett Skåne där makten ligger hos människorna, där solidaritet är en styrka och där regionen tar ansvar – för idag och för kommande generationer.

Politisk styrning av Region Skåne

Trots att regionens kärnuppdrag ligger fast spelar den politiska styrningen av regionen mycket stor roll. Från det mest grundläggande – hur hög skattesats regionfullmäktige beslutar om och därmed har att röra sig med i verksamheterna, till vilka styrmodeller som används, hur verksamheterna organiseras, styrs och rapporteras till målsättningar och ekonomiska prioriteringar mellan olika sakområden. Vilka partier som styr spelar roll.

Från Vänsterpartiet vill vi se flera stora förändringar i styrmodeller och beslutsfattande vad rör upphandling, makt och inflytande hos medarbetarna. Vi vill också att man tar ett helhetsgrepp om vad beredskap innebär, och hur regionen kan stärka sina ansvarsområden för att vara en självklar trygghet för sina invånare, både i tider av normaltillstånd och kris.

Från kontroll till tillit: Att låta personalen påverka arbetet för invånarnas bästa

Sedan 1990-talet har sjukvården i Sverige, och i Skåne, i hög grad styrts av marknadsbaserade organisationsmodeller. Effektivitetstänkande hämtat från industrin, som just-in-time-principer, har fått genomslag i allt från personalbemanning till lagerhållning. Det har lett till en hårt pressad verksamhet med små marginaler, hög stress och minskad beredskap.

Vänsterpartiet menar att det finns bättre sätt att organisera sjukvården. Tillitsbaserad styrning innebär att politiken sätter tydliga mål för kvalitet och jämlik vård, men att medarbetarnas professionella kunskap och erfarenhet ges större utrymme i det dagliga arbetet. Genom medarbetarstyrda organisationer och självstyrande team kan personalen ta gemensamt ansvar för planering och arbetsfördelning.

Erfarenheter visar att sådana arbetssätt skapar större engagemang, bättre arbetsmiljö och mer hållbara verksamheter. När personalen ges inflytande minskar sjukfrånvaron, personalomsättningen sjunker och kvaliteten i vården stärks. En sjukvård som bygger på tillit i stället för marknadslogik är en förutsättning för både god arbetsmiljö och trygg vård för patienterna.

New Public Management: en överblick

Införandet av New Public Management, som denna styrmetod kallas, var en motreaktion mot tidigare stora, tunga offentliga förvaltningsorganisationer där det var svårt att påverka och få insyn för medborgarna. I den nya styrningen fanns förhoppning om och utlovades förhöjd ekonomisk effektivitet, flexibilitet och ökad innovation inom verksamheterna. I praktiken har förändringen blivit förödande för den offentliga sektorn och gått från att långsamt utvidgas inom verksamheterna till att hamna i blåsvädret inom offentlig debatt, utredning och kritisk granskning från flera håll.

Grundidén med NPM är att den offentliga sektorns verksamheter ska drivas som en samling vinstdrivande företag. Retoriken är enkel. Den offentliga sektorn, precis som företag, producerar tjänster. När medborgare betalar för dessa tjänster blir de konsumenter. Nyckelorden är bolagisering, privatisering, managementtänkande och siffermässig mätbarhet genom utvärdering.

För att styra de olika verksamheterna anställs professionella managers istället för att befordra människor som tidigare arbetat med verksamhetens områden. Ansvar och befogenhet, som tidigare var samlat i samma tjänst på ett fåtal styrvågar, delas upp och läggs på ett ökat antal administrationsnivåer. Målet är att de olika verksamheterna ska bli självbärande, det vill säga lönsamma och vinstdrivande. Chefsleden har blivit fler, förtroendet för den egna personalen har minskat och arbetsglädjen har på många håll sjunkit kraftigt. Att verksamheter inom offentlig sektor ser olika ut och skulle kräva särskilda kunskaper för att styra är inte en faktor som innefattas i chefsrekryteringen, vilket urvattnat verksamhetskännedomen på styrande positioner och utökat avståndet till personalen i verksamheten.

Verksamhetens syfte omformuleras från att uppfylla de behov de är byggda för till att uppnå goda resultat i standardiserad uppföljning med syfte att spara in offentliga medel. Samtidigt ska verksamheterna konkurrera med varandra och innehålla en intern entreprenörsanda. På så vis kan samma nedskärnings- och lönsamhetstänkande som finns i det privata användas i det offentliga.

NPM har inneburit en ökad administrativ börda för vårdpersonalen, där alltför mycket fokus har lagts på att dokumentera och mäta det som görs snarare än på att faktiskt arbeta med patienter. Det har bidragit till den etiska stress och känsla av otillräcklighet som skapats av ständiga besparingskrav. Detta drabbar i förlängningen patienterna genom ökad personalomsättning och minskad kontinuitet.

Fokus på korta vårdtider och strikt standardiserade utredningsförlopp har gjort att den enskilda patientens särskilda behov ofta förbises, med återinläggningar, försämrad följsamhet till ordinationer och potentiellt bristfällig differentialdiagnostik som följd. En fragmentisering av vården, där kortsiktiga ekonomiska mål ofta prioriteras framför patientens behov leder till mindre tid med patienten, sämre kontinuitet, onödiga återbesök och bristande helhetssyn.

Sjukvården har genom NPM styrts mer utefter ekonomiska effektiviseringsmål än utifrån medborgarnas behov av vård. När vårdinsatser styrs av ersättningsnivåer istället för medicinska behov kan detta leda till både onödiga undersökningar och felaktiga medicinska prioriteringar.

Förändringar för bättre upphandling

En sammanhållen verksamhet är ofta, eller har potential att vara, effektiv. Trots det har det politiska styret snarare gått åt att stycka upp regionens verksamheter genom upphandling och ständiga organisationsförändringar. Det skapar många problem. Både upphandlingar av strategisk verksamhet och interna köp- och säljssystem behöver ses över och omformas för att regionen ska fungera bättre.

Upphandlingar till lägsta pris har återkommande lett till försämrad kvalitet i verksamheterna, sämre arbetsmiljö och urholkade fackliga rättigheter. Detta drabbar både personal och patienter. Servicemedarbetare är ett tydligt exempel. Städning, tvätt, måltidsservice och fastighetskötsel är till exempel grundläggande förutsättningar för en fungerande vård – inte tilläggstjänster av mindre betydelse. De bör alltid bedrivas av regionen – nya upphandlingar riskerar både personalens arbetsmiljö, kvaliteten för patienterna och de anställda, extrakostnader i hantering av upphandling och en dyrare slutnota. Vi i Vänsterpartiet vill också att servicemedarbetarna ska vara del av sjukvårdens personalgrupper och inte placerade i separata förvaltningar där regionen "leker affär" med sig själv.

Även vårdvalssystemen bidrar till en fragmentiserad vård. När olika aktörer ansvarar för olika delar av vårdkedjan skickas patienter mellan mottagningar och vårdnivåer, ofta utan tydligt helhetsansvar. När vårdaktörer stänger mottagningar, flyttar dem eller får avtal hävda på grund av fusk lämnas patienterna dessutom utan sin vårdkontakt, ibland över en natt. Det skapar otrygghet för patienter och ineffektivitet i verksamheten, och för regionen som huvudman blir både de taklösa avtalen och risken att snabbt behöva ta över patienter i egen verksamhet stora hinder i att kunna planera personalbehov och utgifter. Personal inom den skånska vården har vittnat om frustration över vårdvalens konsekvenser där ersättningsmodeller blir incitament för överdiagnostisering och undanträngningseffekter skapas utefter patienternas diagnos snarare än faktiska behov.

Region Skåne upphandlar i dag stora delar av sin verksamhet – här vill vi i Vänsterpartiet istället bygga ut verksamhet i egen offentlig regi. Där upphandlingar sker måste de vara demokratiskt styrbara, transparenta och möjliga att följa upp. Det ska inte heller vara möjligt att bryta mot avtal utan konsekvenser. Vitesklausuler måste tillämpas från början av avtalsperioden och fakturagranskning ska alltid vara möjlig. Detta gäller även miljökrav, som ska vara tydliga, uppföljningsbara och omfatta underleverantörer.

Upphandlingar måste också ställa höga sociala krav. Kollektivavtal eller villkor i nivå med kollektivavtal, meddelarfrihet och rätt till fortsatt anställning vid entreprenörsbyte ska vara grundkrav. Vita jobb-modellen är ett exempel på hur det kan säkerställas genom systematisk uppföljning. Krav på land-för-land-rapportering bör också ställas för att motverka skatteflykt och aggressiv skatteplanering.

Det har under senaste tiden fallit två nya domar som öppnar upp för begränsningar i företags rättigheter vad gäller offentlig upphandling. I Stockholm stad nekades Norlandia att köpa en förskola i ett område där det redan fanns gott om lediga platser, med hänvisning till överetablering. Förvaltningsdomstolen gav staden och de styrande politikerna som fattat beslutet rätt. I Uppsala kommun genomförde det politiska styret en upphandling av vårdboende reserverat för icke vinstdrivande aktörer. Upphandlingen överklagades av fyra stora privata vårdbolag, Attendo, Forenade, Norlandia Care och Vardaga Äldreomsorg, som menade att kommunen bröt mot grundläggande upphandlingsrättsliga principer i Lagen om offentlig upphandling och/eller EU-praxis. Fallet gick vidare från Förvaltningsrätten (som gav kommunen rätt) till kammarrätten (som gav kommunen rätt) och slutligen, efter ännu en överklagan från vårdbolagen, till högsta förvaltningsdomstolen. De beslutade att inte ge prövningstillstånd – och öppnade därmed upp för kommuner och regioner att i framtiden kunna välja att prioritera upphandlingar till icke vinstdrivande aktörer.

Lagen om offentlig upphandling gör det svårare för invånarna och beslutsfattande politiker att få insyn och inflytande över hur skattepengar används. Därför bör regionen upphandla så lite som möjligt. Regionen ska också löpande se över vilka verksamheter som kan tas tillbaka när avtal löper ut, för att stärka demokratin, kvaliteten och det långsiktiga ansvaret.

Vänsterpartiet står för en region där demokratisk styrning, personalens villkor och invånarnas behov alltid sätts före marknadens logik.

Välfärdsbrottslighet

Välfärdsbrottsligheten mot bland annat regioner har ökat under de senaste åren och omfattar miljardbelopp. Redan 2024 uppskattade SKR och Polisen att offentlig upphandling omfattar cirka 900 miljarder kronor årligen, och att mellan 100 och 150 miljarder av dessa utgör brottvinster. När vårdföretag och andra fuskar till sig skattepengar som är avsedda för invånarnas vård slösas inte bara med skattebetalarnas pengar: tilliten till välfärden undergrävs, patientsäkerheten riskeras, vårdgarantin åsidosätts och personal hamnar i kläm.

Inom sjukvården tar sig välfärdsbrottslighet uttryck genom falska fakturor, överdebitering, vård som aldrig utförs eller genom att vård ges på bekostnad av patientsäkerhet och arbetsmiljö för att maximera vinster. När vård drivs som en marknad skapas incitament att tänja på regler och prioritera ekonomi framför medicinska behov. Det är ett systemfel – inte enskilda olycksfall.

Vänsterpartiet menar att kampen mot välfärdsbrottslighet kräver politiskt ansvarstagande. Offentligt finansierad vård ska styras demokratiskt och bedrivs utan vinstintresse. Ju fler led av privata aktörer och underleverantörer som tillåts, desto svårare blir insynen och ansvarsutkrävandet. Därför måste andelen privatdriven vård minska stort till förmån för en stark offentlig sjukvård.

Fram tills att tvingande lagstiftning kring upphandling tas bort behöver regionen stärka kontrollen, uppföljningen och transparensen i upphandlingsförfaranden inom den offentligt finansierad vården. Avtal ska följas upp systematiskt och brott mot regler ska få tydliga konsekvenser. Samtidigt måste personalens roll stärkas. Anställda i vården sitter på avgörande kunskap om missförhållanden och ska ha ett starkt skydd som visselblåsare, med full meddelarfrihet. Systemet med upphandling lämnar alltid en risk för fusk, vilket är ytterligare en stark anledning till att begränsa upphandlingar överlag.

Att stoppa välfärdsbrottsligheten är en förutsättning för en jämlik sjukvård av hög kvalitet. Vänsterpartiet står för en vård där varje skattekrona används till patienternas bästa – inte till kriminella upplägg eller privata vinster.

Beredskap för ett tryggt samhälle

Ett samhälles beredskap prövas i kris – men avgörs långt innan den inträffar. Från Vänsterpartiet utgår vi från den grundläggande insikten att ingenting som inte fungerar i vardagen heller kommer att fungera i en krissituation. Därför måste beredskap byggas genom starka, jämlika och robusta samhällssystem som sätter människors behov före kortsiktig effektivisering och vinstintressen.

Vi lever i ett alltmer sårbart samhälle. Klimatförändringarna ökar risken för miljökatastrofer, extremväder och påfrestningar på människors hälsa, på ekosystem och infrastruktur. Samtidigt ser vi en ökad risk för större elavbrott, cyberattacker och konflikter som kan slå ut samhällsviktiga funktioner. Detta ställer höga krav på vår gemensamma beredskap – inte minst inom sjukvården.

Coronapandemin var ett hårt test av sjukvårdssystemen och blottade konsekvenserna av årtionden av nedskärningar, underbemanning och bristande lagerhållning. Vi kan inte utesluta nya pandemier eller andra omfattande kriser i framtiden. En konstant vårdplatsbrist, överbeläggningar och långa väntetider till behandling är dåliga utgångslägen inför kommande utmaningar. System som vård i hemmet fungerar väl i normalfall, men kan äventyras när läkare kallas in till sjukhusen vid stabsläge. Personalbristen utgör också en risk i beredskapen: det kommer ingen ny, extra sjukvårdspersonal för att ta över vid den lagstadgade krigstjänstgöringsskyldigheten. Det är samma personal som redan jobbar övertid i normalläge. De privata utförarna har inget ansvar att tjänstgöra, vilket gör att man inte kan räkna med de verksamheter som är upphandlade. För att möta framtida kriser krävs en stabil välfärd, och kunskap, system och arbetsmetoder som fungerar även vid akuta händelser där många människor drabbas samtidigt.

Livsmedelsberedskap är en grundläggande del av samhällets motståndskraft och en förutsättning för att människor ska klara vardag och kris. Vänsterpartiet menar att ett livsmedelssystem som är sårbart i normalläge snabbt kollapsar vid störningar. Sveriges beroende av import och just-in-time-system innebär stora risker när vi utsätts för klimatförändringar, extrema väderhändelser, globala konflikter och störningar i transporter och energiförsörjning. Idag växer, processas och paketeras 30 procent av maten som äts i Sverige i Skåne – något som stället höga krav på beredskap just här

För att stärka livsmedelsberedskapen krävs en ökad inhemsk, hållbar och rättvis livsmedelsproduktion, fungerande lagerhållning och robusta distributionskedjor. Bönder och livsmedelsarbetare måste ges rimliga villkor och ekonomisk trygghet för att kunna upprätthålla produktionen även i kris. Offentligt ansvar, demokratiskt styrda beredskapslager och ett långsiktigt klimatanpassat jordbruk är avgörande för att säkerställa att alla människor har tillgång till mat – oavsett samhällsläge.

En fungerande beredskap förutsätter att det finns lagerhållning av nödvändigt material, tillgång till mediciner, säkra och redundanta informationsvägar samt en tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter och huvudmän. Sjukvården måste ha tillräckligt med vårdplatser och personal med goda arbetsvillkor för att klara både vardag och kris. Kollektivtrafiken behöver fungera, så att människor kan ta sig till sina arbeten inom samhällsbärande funktioner, vilket också innefattar exempelvis förskolor där barn kan vistas tryggt när föräldrar behöver arbeta. Det handlar om att bygga bort sårbarhet, inte att hantera konsekvenserna när det redan är för sent.

Sveriges NATO-medlemskap och USAs tillgång till militära baser i hela landet (genom DCA-avtalet) öppnar även för möjligheten att placera kärnvapen på militära anläggningar i bland annat Skåne. Vänsterpartiet vill ha tydliga beslut om att kärnvapen inte får stationeras i Sverige och vill att Region Skåne verkar för att Skåne blir en kärnvapenfri zon.

Vänsterpartiet vill se ett brett krisperspektiv som omfattar allt från klimatrelaterade katastrofer till konflikter och tekniska störningar. Beredskap är inte en isolerad fråga, utan en del av ett starkt välfärdssamhälle där solidaritet, demokratiskt ansvar och långsiktighet står i centrum. Genom gemensamma lösningar och offentligt ansvar kan vi skapa ett tryggare och mer motståndskraftigt samhälle.

Samlade mål för den politiska styrningen av Region Skåne

- Att New Public Management avvecklas som styrmetod i Region Skåne;
- Att Region Skåne inför tillitsbaserad styrning;
- Att Region Skånes upphandlingar ska klimatanpassas;
- Att Region Skånes upphandlingar ska ställa höga sociala krav för att garantera personalens arbetsvillkor;
- Att Region Skånes upphandlingar ska göras restriktivt, utformas och granskas för att motarbeta välfärdsbrottslighet;
- Att Region Skåne ska ha system, arbetsmetoder, lager och omställningskunskap för både normalläge och kris.

Region Skåne som arbetsgivare

Region Skåne har nära 40 000 anställda. Det är nästan 5 % av alla invånare i Skåne i arbetsför ålder – eller var tjugonde person man möter på gatan. Att regionen är en bra arbetsgivare spelar inte bara en direkt roll för hälsan och välmåendet för en betydande del av invånarna, utan också för deras anhöriga, barn och vänner. Det är också en avgörande förutsättning för att de ska kunna utföra sitt (i vissa fall livsavgörande) arbete.

Arbetsmiljön är också nyckeln till ett av regionens tyngre problem: kompetensförsörjningen inom sjukvården. Skåne och resten av Sverige står inför en demografisk förändring där befolkningen både lever längre och de som är äldre blir fler i antal än de yngre generationerna. Det ställer krav på sjukvården på flera sätt. Den så kallade vårdtyngden blir större när multisjukdom troligtvis blir vanligare, och en större andel av den minskande gruppen i arbetsför ålder kommer att behöva arbeta inom vård och omsorg. Om inte arbetsmiljön blir bättre och människor inte orkar arbeta inom vården kommer väntetiderna att bli allt längre. Om en regering dessutom beslutar sig för att utvisa personal med utländsk härkomst för att de tjänar för lite eller för att de inte är födda i Sverige hotas både humana principer och kompetensförsörjning ytterligare.

Det saknas dock inte svar på hur man kan förbättra arbetsmiljön för de vårdanställda eller anställda inom andra arbeten i regionen. Utvisningar går att sluta med. Region Skåne kan bli en god arbetsgivare som lyssnar på sina anställda, och de anställda kan ha ett gott arbetsliv och pengar och energi över till familj, vänner, hobbies och avslappning.

Arbetstidsförkortning

Region Skåne borde införa en arbetstidsförkortning. Det är en viktig satsning för arbetsmiljön som testats på flera platser med mycket goda resultat. En arbetstidsförkortning med bibehållen lön kan bidra till att minska ohälsan, minska klyftorna på arbetsmarknaden, bidra till en ökad social hållbar utveckling och ökad jämställdhet.

Under 2022 genomfördes världens hittills största försök med förkortad arbetstid och full lön i Storbritannien. Resultatet blev att antalet sjukdagar gick ner, personalen upplevde mindre stress, en bättre balans mellan arbete och privatliv, det var fler som sökte tjänsterna, resultat och produktivitet gick upp och fler kände att de ville jobba kvar.

Runt om i de svenska regionerna ser vi hur försök med arbetstidsförkortning har lett till goda resultat: lägre sjukskrivningstal, högre kapacitet på operationsavdelningar och en högre trivsel bland personalen. På operationsavdelningen i Mölndal lade man in två sextimmarsspass per dag för operation istället för ett åttatimmars. Det gav fler tillgängliga operationstider, fler utförda operationer och kortade patientköerna. Personalen blev mer utvilad och orkade mer och de fick fler kollegor när tidigare problem med att fylla vakanser var som bortblåsta trots fler tjänster. På Svartedalens äldreboende i Göteborg gavs mer tid till de boende med sextimmarsspass, aktiviteterna blev fler och de anställda trivdes bättre.

När både sjukskrivningstal och personalomsättning sjunker frigörs resurser som framöver kan läggas på att utveckla verksamheten. I Linköping kortades arbetstiden för 200 sjuksköterskor och undersköterskor till 34 timmar i veckan under två år. Fler valde att öka sin deltid till heltid i och med projektet och utförd vård ökade med 12 procent. Övertid och sjukfrånvaro minskade, medan lönekostnaderna bara ökade med 0,86 %. Mer personal har sökt sig till arbetsplatsen och stannar kvar.

En stor och fullt genomförbar satsning på den skånska vårdpersonalen ligger i arbetstidsförkortning med bibehållen lön. Medarbetare och fackföreningar har under lång tid lyft att det skulle vara en väg mot en mer hållbar arbetsmiljö. Den fackliga övertidskonflikten under 2024 belyste också ett systematiskt utnyttjade av personalens övertidsarbete – att verksamheten inte ens går runt normalt om man som anställd går hem efter avslutat arbetspass. Det är helt orimligt. Dagens slitsamma arbetssituation gör att många och i synnerhet kvinnor bekostar sin egen arbetstidsförkortning genom att gå ner i tid, inte minst bland personer som arbetar nattsift. Det gör att man också går ner i lön - vilket leder till ökad ojämlikhet i samhället.

En generell arbetstidsförkortning med bibehållen lön skulle därmed bidra till att minska ohälsan, minska klyftorna på arbetsmarknaden, bidra till en ökad social hållbar utveckling och ökad jämställdhet genom minskade löneskillnader.

Att vara trygg på sin arbetsplats

Det är en grundläggande del av en god arbetsmiljö att känna sig trygg på sin arbetsplats. Hot och våld mot akutpersonal, ambulanspersonal, psykiatripersonal, tågpersonal eller andra anställda är aldrig acceptabelt, och där det finns risker behöver det också finnas resurser för att hantera dem. Kameraövervakning, som blivit en vanlig åtgärd för att öka den upplevda tryggheten, fungerar inte särskilt väl för att faktiskt förhindra de flesta typer av våld som kan drabba anställda. Forskning visar att inspelning med kamera bara fungerar som hindrande vid planerade brott och inte mot t.ex. misshandel eller trakasserier från stressade eller påverkade personer, vilket är vanligt bland de hot som sker mot kollektivtrafikanställda eller akutpersonal. Övervakning eller kroppskameror kan då vara till hjälp vid en eventuell rättslig påföljd, men inte för att förhindra händelsen i sig.

I kollektivtrafiken behöver personalen veta att de inte är ensamma – en tågvärd bör exempelvis ha en kollega i tågsetet för att dela ansvar vid en nödsituation och kunna backa upp varandra om en passagerare blir aggressiv. Det ger dessutom bättre service till alla passagerare om personalen har tid och möjlighet att svara på frågor eller visa tillräta, kunna ta pauser och avlasta varandra.

Istället för repressiva lösningar i form av väktare och övervakningssystem behövs satsningar på fler anställda, utbildningar i konflikthantering och de-eskalering och ett välfungerande samarbete mellan samhällets olika instanser som har kunskap om riskerna och kompetens att hantera aggression och våld.

Att arbeta som sjukvårdsanställd i Region Skåne

För att förbättra arbetssituationen för de vårdanställda behöver en rad saker förändras. Organisationens styrmodell behöver förändras så att de anställda själva har mer makt och inflytande över sin arbetstid. Arbetstiden behöver kortas. Fortbildning och specialistutbildning behöver vara betald och kunna göras på arbetstid och lönerna behöver höjas.

Region Skåne behöver också, tillsammans med kommuner och staten som ansvarar för universitet och högskolor arbeta för att fler utbildas till hälso- och sjukvårdsyrken. Hela den offentliga sektorn behöver ta ansvar genom att vara bra arbetsgivare, men också genom att se till att alla kan genomgå sina utbildningar med bra stöd, bra utbildningsplatser och få goda förutsättningar för att komma in i sitt arbete på bästa möjliga sätt.

Region Skåne behöver fortsätta bygga upp och använda de egna personalpoolerna inom verksamheterna. Generellt kan egna pooler ge en mycket högre flexibilitet genom att bemanna upp med personal för att klara av tillfälliga ökningar i arbetsbelastning utan att stressen blir alltför stor.

Regionen behöver också höja grundbemanningen så att tillfälliga luckor till följd av utbildningar, korttidssjukskrivning, kortare föräldraledigheter eller liknande går att lösa internt. Det har visat sig vara en kvalitetshöjande och kostnadseffektiv åtgärd i längden, medan de nedskärningsåtgärder som riktar in sig på att inte återanställa vid frånvaro eller avslutande av tjänst ger motsatt effekt.

Man behöver också ta ett helhetsgrepp kring frågan om personalens möjlighet till ett gott liv utanför arbetet genom att se till att övertid, jagande för att fylla tomma schemarader och rigida scheman utan möjlighet till inflytande sker i så liten utsträckning som möjligt. Arbetet bör ordnas i en strategi för återhämtning och god arbetsmiljö, och fackförbunden bör involveras i problembeskrivningar och lösningar.

När regionen slutar använda bemanningspersonal är det viktigt att se till att det finns tjänster för de som arbetar inhyrt att bli anställda till, och att villkoren är jämlika.

Slopat karensavdrag

Under Covidpandemin togs karensdagsavdraget bort för att minska risken för smittspridning och se till att människor kunde stanna hemma vid sjukdom. Under 2021 återinfördes det – trots mycket goda resultat under pandemin. Det ska inte behöva kosta pengar för den enskilde att vara sjuk. Idag gör karensavdraget att det genast syns i lönekuvertet vid sjukskrivning. Det drabbar de som tjänar minst hårdast och ger ojämlika förutsättningar till vila. Möjligheten att faktiskt stanna hemma förbättrar inte bara den anställdas hälsa och ger chans till vila och återhämtning, det kan ge snabbare återgång till arbete och skyddar arbetskamrater och andra som möts på arbetsplatsen från att bli smittade. En arbetsplats där de som jobbar är säkra på att inte själv behöva arbeta trots sjukdom, att inte vara stressad över inkomstbortfall eller riskeras smittas av kollegor som upplever detsamma ger en säker miljö där alla ges möjlighet att göra ett gott jobb. Därför ska Region Skåne skrota karensdagsavdraget för alla anställda.

Att arbeta mot diskriminering

Som arbetsgivare har regionen ett stort och lagstiftat ansvar i att arbeta mot diskriminering i allt från rekrytering till arbetsmiljö och lönesättning. Olika personalgrupper behöver också ha med sig olika kunskaper kring diskriminering inom sina arbetsområden för att möta personer på sin arbetsplats. Alla diskrimineringsgrunder tar sig inte uttryck på samma sätt och den ojämlika behandlingen finns ofta inbyggd i arbetsmässiga och sociala strukturer.

För att alla invånare ska känna sig trygga och respektfullt bemötta behöver regionens verksamheter bli mer inkluderande. Det handlar om att ta tillvara olika bakgrunder, erfarenheter och perspektiv, så att personalen bättre speglar regionens befolkning när det gäller exempelvis etnisk och kulturell bakgrund, språk, migrationserfarenheter, socioekonomiska villkor och uppväxtmiljöer. I rekrytering bör därför inte bara formella meriter räknas, och till exempel språkkunskaper och erfarenheter från olika livssituationer också vara prioriterade. Sådana kunskaper gör verklig skillnad i mötet med människor. Vi i Vänsterpartiet vill också satsa på regionens likarättsarbete, som idag är underprioriterat och bygger på frivilligt deltagande, trots att frågorna som kopplas till likarätt ofta är reglerade i lag.

Fackligt arbete och personalinflytande: en demokratifråga

Många personalgrupper inom regionens ansvarsområden har en hög andel fackligt anslutna. Fackförbunden driver sina medlemmars frågor gentemot regionen som arbetsgivare genom att samla erfarenheter från arbetsplatserna, formulera gemensamma krav och företräda personalen i dialog och förhandling kring löner, villkor och större förändringar. Det fackliga arbetet är en central del av den demokratiska strukturen i arbetslivet. När medarbetare organiserar sig fackligt skapas verkliga möjligheter till inflytande över arbetsvillkor, arbetsmiljö och verksamhetens utveckling.

För regionen som arbetsgivare är det därför en demokratifråga att lyssna på fackförbunden och ta deras kunskap och synpunkter på allvar. Beslut som fattas utan förankring hos personalen riskerar att leda till försämrad arbetsmiljö, högre personalomsättning och sämre kvalitet i verksamheterna. Genom fungerande samverkan med de fackliga organisationerna stärks både arbetsplatsernas demokrati och kvaliteten i den regionala välfärden.

Vänsterpartiet menar att personalinflytande inte är ett hinder för effektiv styrning, utan en förutsättning för långsiktigt hållbara beslut. En region som respekterar det fackliga arbetet visar respekt för sina anställda – och för demokratin i praktiken.

Samlade mål för regionen som arbetsgivare

- Att Region Skåne stärker sitt arbetsgivarskap och tar ansvar för att förbättra arbetsmiljön;
- Att Region Skåne inför arbetstidsförkortning med bibehållen lön;
- Att karensvdraget avskaffas för alla anställda i Region Skåne;
- Att Region Skåne höjer lägsta löner för anställda;
- Att Region Skåne utökar egna bemanningspooler;
- Att Region Skåne tar en aktiv roll som arbetsgivare i att motverka rasism, sexism och andra former av diskriminering på arbetsplatsen;
- Att Region Skåne tar fram och använder sig av en strategi för återhämtning och god arbetsmiljö;
- Att Region Skåne stärker arbetet för fackligt inflytande och medarbetarnas möjlighet att påverka den egna arbetssituationen;
- Att första linjens chef har mandat att fatta beslut angående arbetsmiljö och personaltäthet.

Sjukvård från vänster

Grunden till regionens uppdrag inom sjukvård finns i Hälso- och sjukvårdslagen, HSL. Den första bestämmelsen, portalparagrafen, ser ut såhär:

1 § Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.

Trots lagens krav på lika villkor och behovsstyrning gör vårdval, privatiseringar och marknadsanpassningar att vården varken blir behovsstyrd eller jämlik. När privata sjukvårdsförsäkringar gör att människor kan gå före i kön, privata vårdcentraler etablerar sig i välmående områden med friskare patienter, när vårdföretag säljer in sina egna, dyrare hjälpmedel till patienterna – då är det inte behoven som styr, utan ojämlikheten tillåts växa.

För oss i Vänsterpartiet är en sammanhållen vård i offentlig regi vägen till en mer jämlik vård. När alla delar av vården hänger ihop blir det lättare att samordna arbetet och det blir så enkelt som möjligt för patienten att hitta rätt och få den hjälp som behövs, oavsett problem. Att vården utformas i stuprör skapar svårigheter för patienter som behöver hjälp med mer än en sak och försvårar teamarbete mellan olika delar i vården. När väntetiderna är långa är det fler patienter som inte hinner få vård inom vårdgarantins beslutade antal dagar. Då behöver regionen betala privata utförare för att ge den vård patienten väntade på, vilket både ger sjukhusen kostnader för den externa vården, för samordningskostnaden och gör ekonomin svårplanerad och oförutsägbar. Privata aktörer kan inte heller ta emot patienter med mer komplex samsjuklighet då de saknar sjukhusens resurser att hantera eventuella akuta komplikationer. Det betyder att de sjukaste patienterna är hänvisade till sjukhusens långa vårdköer och får vänta längre på åtgärd än de friskaste, helt stick i stäv med Hälso- och Sjukvårdslagen. Regionen har dessutom ansvar för uppföljning och vård om något går fel vid behandling hos den privata utföraren.

Idag går också en stor del av våra regionala skattepengar till att finansiera de privata vårdföretagens vinster. Marknadsvården förflyttar resurser, ekonomiska och personella, från de med stora vårdbehov till de med lindriga åkommor och från offentlig vård till privata vårdval. Så vill vi inte ha det. Vi vill att alla eventuella överskott går tillbaka till verksamheterna och att regionen finansierar den offentliga vården fullt ut – inga fler besparingar för att täcka underskott från föregående budgetperioder.

Tre principer för prioritering av vård

1992 gav Socialdepartementet uppdrag för en utredning, Prioriteringsutredningen, för att se hur man skulle kunna förbättra arbetet med att jämställa vården. Dess slutbetänkande, *Vårdens svåra val*, kom 1995. I slutbetänkandet föreslog tre principer för sjukvården att rätta sig efter för att uppfylla HSL:

1. Människovärdesprincipen

Alla människor har lika värde och samma rätt, oberoende av personliga egenskaper och funktioner i samhället. Människovärdesprincipen är grundläggande men inte ensam tillräcklig grund för prioriteringar. Om resurserna är begränsade kan inte alla få vad de egentligen har rätt till.

2. Behovs- och solidaritetsprincipen

Resurserna bör satsas på de områden (verksamheter vid den politisk/administrativa prioriteringen, individer i den kliniska vardagen) där behoven är störst. Solidaritet innebär också att särskilt beakta behoven hos de grupper som har mindre möjligheter än andra att göra sina röster hörda eller utnyttja sina rättigheter.

3. Kostnadseffektivitetsprincipen

Vid val mellan olika verksamhetsområden eller åtgärder bör en rimlig relation mellan kostnader och effekt eftersträvas, mätt i förbättrad hälsa och höjd livskvalitet. Kostnadseffektivitetsprincipen bör endast tillämpas vid jämförelse av metoder för behandling av samma sjukdom. Vid olika sjukdomar går effekterna inte att jämföra på ett rättvisande sätt. (SKL, 2009).

Principerna som skall styra val inom sjukvårdsverksamheten är prioritetsordnade, d.v.s. människovärdesprincipen går före behovs- och solidaritetsprincipen och kostnadseffektivitetsprincipen kan inte gå före varken människovärdesprincipen eller behovsprincipen. Tio år efter riksdagens antagande av principerna konstaterade Prioriteringscentrum att sjukvårdspersonal i mycket låg grad var medvetna om de tre principerna för vårdutövande.

Att privata vinstintressen tillåts etablera sig i välfärden och att gemensamma skattemedel går till företagsvinst istället för att användas i den gemensamma verksamheten är en extrem lösning som få andra länder har infört.

Privata sjukförsäkringar – och varför de är ett problem

Privata sjukförsäkringar är försäkringar som tecknas av individer eller arbetsgivare för att ge snabbare tillgång till vissa delar av hälso- och sjukvården, oftast till specialistbesök, utredningar och planerade behandlingar. De är tänkta som ett komplement till den offentligt finansierade vården och används för att kringgå vårdköer genom att erbjuda vård hos privata vårdgivare. Tillgången till vård via privata sjukförsäkringar bygger på betalningsförmåga eller anställningsförmåner, snarare än medicinska behov.

Privata sjukförsäkringar åsidosätter hälso- och sjukvårdslagen genom att införa en ordning där tillgång till vård styrs av denna betalningsförmåga i stället för medicinskt behov. Hälso- och sjukvårdslagen slår fast att vård ska ges på lika villkor och efter behovsprincipen, men privata försäkringar skapar parallella vårdspår där försäkrade patienter får snabbare tillgång till utredning, specialistbesök och behandling – ofta inom samma offentligt finansierade vårdinfrastruktur.

När privata försäkringspatienter ges förtur till vård undermineras den gemensamma kön och prioriteringsordning som är grundläggande för en solidarisk välfärdsmodell. Det leder till att vårdpersonal, lokaler och tid styrs om till försäkringsfinansierad vård, vilket i praktiken försämrar tillgängligheten för patienter som är hänvisade till den offentliga vården. Resultatet blir ökad ojämlikhet, längre väntetider och en försvagning av förtroendet för den gemensamt finansierade hälso- och sjukvården. Privata sjukförsäkringar bidrar därmed till ett systemskifte där vård går från att vara en rättighet till att bli en marknadstjänst. Det står i direkt konflikt med hälso- och sjukvårdslagens grundläggande principer om jämlik vård och behovsstyrd prioritering.

Från Vänsterpartiet menar vi att alla skattemedel som går till Region Skånes verksamheter ska användas till drift och utveckling av verksamheten och att vinstintresset ska bort. Den valfrihet som utlovas i exempelvis vårdval utgör en etableringsfrihet för företag – som då framförallt väljer att etablera sig i socioekonomiskt välmående områden där vinsten är som högst. Det ger inte större valfrihet för den majoritet av invånarna som inte bor i dessa områden.

Det är heller inte rimligt att apoteken ägs av samma vårdföretag som skriver ut medicinerna eller att samma företag delar styrelseledamöter med läkemedelsbolagen.

Marknadsvården leder till att de som vet hur man efterfrågar och gör sin röst hörd får vård, men de med de största behoven riskerar att bli utan. I Skåne bli skillnaderna tydliga. I västra Skånes rikare delar är de privata vårdaktörerna fler, men när man tittar på vården i östra Skåne är det långt glesare med de privatans etableringar.

I dagsläget är regionen många gånger långt bort från den goda, jämlika vården. Vägen dit måste gå via starka satsningar på personalens arbetsmiljö.

Vad är vårdplatsbrist?

Vårdplatsbrist, en förklaring

En vårdplats är den säng på en avdelning där det finns utbildad personal som har omvårdnadsuppdrag knuten till sängplatsen och medicinsk utrustning som täcker de behov som kan uppstå. Olika vårdplatser täcker olika behov på olika avdelningar, anpassade efter de patienter som är tänkta att vistas där. Exempelvis kan vissa internmedicinska avdelningar bistå med övervakning av hjärtfunktion medan kirurgavdelningar inte kan det. När det inte finns tillräckligt med vårdplatser uppstår det som kallas överbeläggning.

Under det senaste decenniet har vi trots en ökande och allt äldre befolkning med ökad risk för växande vårdbehov sett en drastisk minskning av antalet vårdplatser i Skåne och i Sverige. Bland OECD-länderna är Sverige ett av de länder där antalet vårdplatser har sjunkit mest, samtidigt som forskning visar att en allt för hög beläggningsgrad faktiskt påverkar patientsäkerheten.

Effekter av vårdplats- och personalbrist har vi sett i låg tillgänglighet, överbeläggningar, hög personalomsättning, ökade sjukskrivningstal och utlokaliseringar av patienter till avdelningar som saknar rätt kompetens för patientens besvär.

Region Skåne har till följd av vårdplatsbrist en mycket hög överbeläggning: i juli 2025 var 7,8 av 100 vårdplatser överbelagda. Det är högre än riksgenomsnittet på 6,3. Forskning visar att överbeläggningar på sjukhus tydligt ökar belastningen på akutmottagningarna och att en hög arbetsbelastning hos personalen gav en statistisk överdödlighet motsvarande 6 dödsfall per 100 000 besök. Operationer ställs in på skånska sjukhus för att det inte finns vårdplatser för nyopererade att tillgå. Detta drabbar framförallt multisjuka patienter eftersom de oftare har behov av understödande ineliggande vård även efter ingrepp som friskare patienter kan klara dagkirurgiskt. Återigen drabbas de sköraste patienterna mest av de små eller obefintliga marginalerna som skapats av sjukvårdspolitiska beslut.

I en sjukvård som är hårt pressad av besparingar ökar risken för vårdskador som både orsakar ett mänskligt lidande och blir kostnadsdrivande i systemet. En vanligt följd av vårdplatsbristen är s.k. "crowding" på akutmottagningarna: patienter blir formellt inlagda på avdelning men saknar fysisk plats och måste därför stanna på akutmottagningen. Det är också förknippat med stora risker: ökad dödlighet, hårdare medicinska prioriteringar med lägre inläggningsgrad, omdirigering av arbetstid från sjukvård till vårdplatsletande, fler återbesök med ytterligare belastning på akuten, längre vistelsetider på sjukhus samt etisk stress och frustration för personalen. Situationer med patienter i korridorerna, utan möjlighet att kontakta personalen, tillgång till avskildhet, toaletter eller hjälp, icke medicinskt motiverade flyttar av sköra patienter och mycket små marginaler för misstag är inte ett rimligt sätt att bedriva sjukvård på varken för patienter eller personal. Ingen ska behöva övernatta på en akutmottagning.

För att öka antalet vårdplatser behövs mer kompetens, fler kollegor, inom vården. För att fler ska vilja och kunna arbeta inom vården behövs bättre arbetsvillkor. Utan denna förändring kan inte vårdplatsbristen lösas: problemet ligger inte i att de som arbetar, arbetar för lite, utan att de är för få.

Den nära vården

Den reform som sjukvården genomgår på nationellt plan utgår från en offentlig utredning med titeln *Den nära vården*. Reformen är tänkt att göra vården tillgänglig, väl samordnad och med sin grund i primärvården. Samarbetet mellan regioner och kommuner ska stärkas och patienten ska vara delaktig i sin behandling och ha god förståelse, insyn och makt över sin behandling. Det är positivt och centralt hela vägen från förlossningsvård till brytpunktssamtal: att patient och närstående är informerade och känner sig trygga i sin vård och får möjlighet till delaktighet.

En väl fungerande Nära vård innebär för invånaren en vård som är lätt att nå, som hänger ihop över tid och som tar sin utgångspunkt i hela människan – inte i stuprör mellan huvudmän eller verksamheter. Det är en vård där man vet vart man ska vända sig, där man blir lyssnad på och möts med respekt, och där tryggheten finns i att vården finns där när den behövs, genom hela livet. Nära vård ska innebära kontinuitet, tillit och jämlik tillgång till vård av hög kvalitet, oavsett ålder, diagnos, bostadsort eller livssituation.

För oss i Vänsterpartiet är det avgörande att omställningen till Nära vård vilar på en stark och välfungerande basal vård. Basal vård – såsom kontinuitet i primärvården, god tillgång till läkare och distriktssköterskor, rehabilitering, läkemedelsuppföljning, hjälpmedel och omvårdnad – är grunden för en jämlik hälso- och sjukvård. Utan en robust basal vård riskerar Nära vård att bli en organisatorisk omflyttning snarare än en verklig förbättring för patienterna.

Särskilt viktig är den basala vårdens tillgänglighet och kvalitet för multisjuka äldre och personer med kroniska sjukdomar. Dessa grupper är ofta i behov av långsiktig, samordnad och personcentrerad vård, där kontinuitet och kännedom om patientens hela livssituation är avgörande. Att ständigt behöva möta nya vårdkontakter, upprepa sin sjukdomshistoria eller själv samordna insatser mellan olika aktörer skapar otrygghet och riskerar att försämra hälsan. En fast vårdkontakt och multiprofessionella team i primärvården är därför centrala reformer som måste vara fullt finansierade och tillgängliga i hela regionen.

Idag ser vi en utveckling mot att alltmer vård ska utföras i hemmet. Det är en fantastisk möjlighet för den som känner tryggheten att vara i sin egen hemmiljö, och ju färre transporter och väntetider en sjuk person behöver utsättas för, desto bättre. Det finns dock risker i att accelerera arbetet med att förflytta mer vård till hemmen när sjukhusen och primärvården är underfinansierade. Det riskerar att lägga orimligt mycket ansvar på anhöriga när offentliga stödstrukturer sviktar. Den stabilitet som sjukhus kan erbjuda vad gäller t.ex. elförsörjning till utrustning och tillgång till digital infrastruktur finns exempelvis inte heller i alla hem. Vård i hemmet ska vara en valmöjlighet, inte ett tvång.

För multisjuka äldre och kroniker är tillgången till basal vård inte bara en fråga om medicinska insatser, utan också om förebyggande arbete och tidiga insatser. Regelbundna uppföljningar, möjlighet till fysiska besök och tillgång till vård utan orimliga väntetider minskar behovet av akuta sjukhusinläggningar och lidande som hade kunnat förebyggas. Nära vård ska inte innebära att människor hänvisas till egenmonitorering, digitala egenrapporter eller att det blir ett tvång att göra sitt hem till vårdplats eller sina anhöriga till vårdare.

Vänsterpartiet menar att primärvården måste ges förutsättningar att vara navet i vården också i praktiken. Det kräver ökade resurser, bättre arbetsvillkor och en bemanning som möjliggör tid för patienten. Det kräver en budget som förutsätter att vård i områden med större sjukdomsbörda eller mer gles bebyggelse kommer att kosta mer än i områden med friskare befolkning i tät bebyggelse. Omställningen till Nära vård måste därför gå hand i hand med en kraftfull förstärkning av den basala vården i både region och kommun. Det är först när grundläggande vård och omsorg fungerar, är jämlikt fördelad och tillgänglig för dem med störst behov, som Nära vård kan bli den reform för ökad trygghet, jämlikhet och solidaritet som den är tänkt att vara.

Nära vård – en vårdnivå och förvaltning

Under 2024 drev styret igenom beslut om en ny vårdnivå, Nära vård och Hälsa, för införande under 2025. Genomförandet var varken seriöst eller trovärdigt. De fackliga organisationerna var precis som Vänsterpartiet mycket tveksamma till den snäva tidsramen, de bristande underlagen och de ekonomiska förutsättningarna. I stället för att ge primärvården tillräckligt med resurser för att klara av sitt uppdrag, valde styret att skapa en helt ny vårdnivå för att täta sprickorna, med all den administrativa överbyggnad och omfördelning av ansvar som detta kräver. Uppstarten blev splittrad, försenad, och långt ifrån väl mottagen. Personalens synpunkter och orosmoment avvisades upprepade gånger. Därmed har man hittills inte heller uppnått de syften som vårdnivån skulle innebära, med en förenklad, tillgänglig och personcentrerad vård för patienten. I stället för att avlasta primärvården har förvaltningen Nära Vård och Hälsa inneburit tvära kast vad gäller exempelvis ansvar för bemanning av kvälls- och helgmottagningar, där den offentliga primärvården fått täcka upp för den nya förvaltningens oförmåga att leverera det styret utlovat. Risken är att en alltför förhastad process och brist på förankring gör förvaltningen Nära Vård och Hälsa till ett dyrt experiment för regionen, utan större fördelar för invånarna eller vårdpersonalen.

Primärvård

Primärvården är basen i en högkvalitativ tillgänglig sjukvård. Den behöver både finnas till hjälp som ingång till andra specialiteter, samordning, förebyggande vård, behandling vid enklare sjukdomar och vid återbesök, kroniska sjukdomstillstånd och längre behandlingar med kontinuitet och stabilitet i verksamheten.

Primärvård ska inte vara en marknad. Den tvingande Lagen om Valfrihet (LOV) som ger företag fri etableringsrätt att öppna vårdcentraler där de vill främjar inte en jämlik tillgång för alla invånare och försvårar planering av vårdutbud efter behov. För att utveckla den skånska primärvården behöver fler vårdcentraler etableras och/eller växa i områden där tillgängligheten är för låg och behoven stora. En oroväckande ökning av politiskt beslutade filialiseringar, det vill säga att vårdcentraler stängs ned och ersätts av en filial med mindre vårdutbud, ofta med längre restider som följd, har istället skett i regionen. Det urholkar tillgången till vård, framförallt i nordöstra Skåne.

Ett bra sätt att istället se till att tillgången är god över regionen är att kartlägga behoven av vård i olika geografiska delar och se till att vårdcentraler finns där behoven finns, inte bara där privata vårdgivare ser möjlighet till vinst. LOV:en behöver tas bort ur sjukvårdssystemet för att kunna fördela resurserna till de som behöver dem mest.

Återinförande av ett områdesansvar som gäller även privat drivna vårdcentraler är särskilt viktigt vad gäller avtal med kommunerna. Samarbetet inom primärvården måste stärkas så att vårdcentraler på mindre tätbefolkade ställen kan utnyttja de resurser som finns, så att fler kan få tillgång till läkare även när det finns svårigheter att rekrytera t.ex. allmänläkare. Primärvården måste också befrias från de resultatkrav som funnits under många år. Den är inte ett företag. Budgeten för primärvården måste spegla att en jämlik vård kräver att vård ska kunna kosta olika mycket per patient beroende på område och patientunderlag.

För att primärvården ska fungera och för att verksamheten ska hålla hög kvalitet behöver personalsituationen ses över. Den höga arbetsbelastningen och ständiga besparingskrav har lett till att en majoritet av allmänläkarspecialister väljer att arbeta deltid för att mäkta med sin arbetssituation samt för höga sjukskrivningstal samtidigt som det saknas alltför många specialister. Forskning visar tydligt att det gör stor skillnad när patienter får träffa samma vårdpersonal i primärvården över tid. Det minskar risken för akuta besök och sjukhusinläggningar, och gör det lättare för patienter att följa sin medicinering och behandling. För att det ska fungera behövs tillräckligt med personal – och när bemanningen är stabil skapas trygghet för både medarbetare och patienter. Kompetenserna på vårdcentralerna behöver också utvidgas: det ska gå att få hjälp med såväl fysiska som psykiska besvär inom primärvården. I Skåne är det exempelvis svårt att få hjälp med psykisk ohälsa om man bor i nordöstra Skåne, där de privata aktörerna inom psykiatrivårdvalet valt att inte ha sina verksamheter. När styret införde ett tillfälligt vårdval för logopedi i hela Skåne, gjorde det att över hundra barn i nordöst som stod i kö för behandling inte längre hade någon mottagning att varken köa eller komma fram till eftersom det inte fanns några vårdgivare som ansökte om uppdraget. I Simrishamns kommun finns inga offentliga vårdcentraler alls, vilket skapar stora risker om de privata utförarna beslutar sig för att lägga ner sina mottagningar, eller förlorar sina kontrakt, vilket varit återkommande vid upptäckter av fusk och välfärdsbrott hos utförarna. Detta är tydliga exempel på varför det är viktigt att vården är sammanhållen - oavsett var man bor i Skåne ska man ha rätt till en god jämlik vård efter behov.

Ett sätt att stärka folkhälsoperspektivet i arbetet inom primärvården och sätta fokus på jämlik hälsa är att skapa specialisttjänster för utbildade inom socialmedicin. De är utbildade för att se människors hälsa och sjukdom i samspel med det övriga samhället. I dagsläget finns det bara ca 50 specialister inom området i hela landet, och bara fyra utbildningsplatser. Över hälften av de färdigutbildade är över 65 år eller äldre. Regeringen har tillsatt en utredning med syfte att skapa fler utbildningstjänster inom socialmedicin, det vore mycket positivt att utvidga dessa kompetenser i Skåne!

Jämlikhet i praktiken

Vänsterpartiet kämpar för att alla ska ha rätt till en god hälsa. Så är det inte idag. För att skapa ett samhälle där människors hälsa är god oavsett vem man är behöver samhället som helhet arbeta i samma riktning. Sjukvården har en viktig roll i detta, men hela samhället måste bidra. Hur samhället är utformat i sin helhet påverkar.

Samhällets hierarkier verkar också inom vårdsfären. Klass, kön, könsidentitet, ålder, härkomst, sexuell läggning, funktionsvariation och religion spelar roll i vilka erfarenheter vi kommer att få, även inom vården. En del av detta handlar om direkt diskriminering, så som rasism eller sexism vid direkt bemötande. Andra finns inbyggda i strukturen, i vilka sjukdomar det forskats mest på i symptom och behandling där män varit norm och läkemedels verkningar och biverkningar kartlagts efter det. Att arbeta för en god hälsa och vård på lika villkor är också att belysa de maktstrukturer som finns och arbeta för att förändra dem. Först då kan vi få en god vård för alla.

Det är också viktigt att inte medikalisera strukturella problem. Kvinnors psykiska ohälsa beror exempelvis ofta på en arbetsmiljö som inte fungerar, men också på den ojämställdhet som finns i samhället där kvinnor tar ett större omvårdande ansvar både på arbetet och i hemmet. Snabba insatser utan långa väntetider är viktigt för den enskilda, och för samhället är det avgörande att utvecklingen inom sjukförsäkring går framåt så att även kvinnor kan få ekonomiskt stöd under sjukskrivningar med t.ex. smärtsymtom. För att kvinnors hälsa generellt ska bli bättre är det avgörande att utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle går snabbare.

Att kvinnor har frihet och makt över sina kroppar och sin tid är en bred hälsofråga, där patriarkala normer genomsyrar vardagen på oräkneliga sätt: i en ojämställd lönepolitik, i obetalt hushålls- och omsorgsarbete, i olika typer av hedersförtryck och sociala begränsningar, i hot om våld. Först i ett jämlikt samhälle kommer kvinnor att ha samma chans till en god psykisk och fysisk hälsa som män.

En praktisk åtgärd för att utjämna den ekonomiska tillgängligheten är att ta bort patientavgifterna på sjukvårdsbesök, och att stryka straffavgifterna när man missat en tid. Att vården kostar ska aldrig vara det som gör att en person inte söker vård. Straffavgifterna har visat sig ha väldigt lite påverkan för hur många som missar sin tid: det är inte det som är avgörande. Det riskerar istället att i vissa fall bygga upp skulder för enskilda som är svåra att ta sig ur.

Även om regionerna har ansvaret för att ha hand om sjukvården, finns det vissa frågor som staten behöver kunna samordna nationellt för att säkerställa jämlikhet. Ett exempel syns i cancerläkemedel, där priserna på de senaste medicinerna kan vara väldigt höga. Det är också på nationell nivå som de nödvändiga lagändringarna behöver införas som avskaffar marknadsvården, förbjuder vinster inom välfärden och sätter stopp för den fria etableringsrätten som motarbetar folkhälsomålen.

Viktiga aspekter att ha med sig handlar om tillit, kontaktsätt, läsförståelse av medicinska termer och hur man känner sig trygg i kontakt med vården. Här är det inte patienten som bär ansvaret, utan regionen som behöver anpassa sitt arbetssätt efter patientens behov.

Vård: En rättighet som inte alltid är självklar

Trots att tillgång till vård efter behov är ett krav är det i verkligheten svårt för vissa grupper att nå till sjukvården. Det kan handla om personer som är hemlösa, personer som befinner sig i en asylprocess, EU-migranter eller människor som förvägrats permanent uppehållstillstånd på grund av migrationslagstiftning. Oavsett medborgerlig status har alla människor enligt svensk lag rätt till vård inom regionen. Kunskapen kring detta är bristfällig hos många av de som jobbar inom vården, eftersom information om dessa patientgruppers rättigheter inte har prioriterats. Det ska vara en självklarhet att alla i regionen får den vård de har rätt till.

Rätten till tolk är helt grundläggande för att se till att alla får vård efter behov. Det är viktigt att det är utbildade tolkar som sköter kommunikationen och att ansvaret inte läggs på sjukvårdspersonalen, även om de har språkkompetensen. Att barn och andra anhöriga tvingas tolka åt en patient är bland annat förbjudet enligt barnkonventionen, men tyvärr är det relativt vanligt. Att följa med som känslomässigt stöd ska alltid vara möjligt för vänner och anhöriga, men att förmedla den medicinska förståelsen är inte ett ansvar som ska behöva vila på dem. Kan man som patient inte göra sig förstådd kan vårdbehovet inte göras klart och ens rättigheter kränks. Dagens system med upphandlade tolkar från olika tolkförmedlingar fungerar dåligt. Region Skåne behöver istället bygga upp en egen pool av offentligt anställda tolkar, gärna sjukvårdstolkar, som kan användas av hela den skånska vården.

Människor med hbtqi-tillhörighet löper idag större risk att uppleva dåligt bemötande från sjukvården, både vad gäller somatisk vård och psykiatri. För gruppen med könsdysfori är köerna till könskorrigering och behandling orimligt långa (införandet av nationellt specialiserat vård till trots) och tillgänglighet och kunskap inom psykiatri och annan vård innan och under behandling för låg. Tillgängligheten för personer med könsdysfori behöver förbättras och vårdpersonalens kompetens inom hbtqi-området höjas genom planerade, riktade insatser i regionen.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

För Vänsterpartiet är det självklart att personer med funktionsnedsättning ska ha lika rätt till vård, service och delaktighet som alla andra. Det är en grundläggande fråga om jämlikhet och demokrati, och Region Skåne har ett tydligt ansvar att se till att hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken, utbildning, arbetsliv och offentliga miljöer är tillgängliga för alla.

Inom sjukvården innebär det att vården måste vara anpassad efter patientens behov – oavsett om det gäller fysisk tillgänglighet, kommunikation, kognitiva stöd eller annan assistans. Personer med funktionsnedsättning ska inte behöva möta hinder för att boka tid, få korrekt information eller ta del av behandlingar. Regionen behöver säkerställa tillgång till specialistvård, habilitering, rehabilitering och förebyggande insatser som är jämlikt fördelade över hela Skåne, och att samarbete med andra insatser fungerar väl.

Funktionsrätt handlar också om tidiga insatser och förebyggande stöd. Genom att planera vårdmiljöer och behandlingar som är flexibla för människors behov kan fler människor leva självständigt och delta i samhället på lika villkor. Regionens personal ska ha rätt kompetens och utbildning för att kunna möta patienters olika behov och förutsättningar, och tekniska hjälpmedel ska finnas och räknas som en del av den medicinska vården.

Vänsterpartiet vill att funktionsrättsperspektivet ska genomsyra alla beslut i regionen, från kollektivtrafik och stadsplanering till kultur, utbildning och arbetsmarknadsinsatser. Regionen måste agera för att ingen lämnas utanför på grund av fysiska, kognitiva eller sensoriska hinder, och vården ska alltid ges med respekt för individens rättigheter, värdighet och delaktighet.

Digitalisering och AI inom vården – möjligheter och begränsningar

De senaste åren har digitaliseringen tagit stora steg framåt. Regionen bör använda tekniken för att stärka vården och göra den mer tillgänglig för alla, inte för att spara pengar eller ersätta mänsklig omsorg.

Vi ser stora möjligheter med digitala lösningar och AI inom vården. AI kan stödja diagnostik, optimera flöden och behandla stora mängder information. Digitala möten och chattfunktioner kan göra vården mer tillgänglig och flexibel. Men tekniken får aldrig ersätta mänskliga möten helt – den personliga kontakten är central för trygghet, kvalitet och patientsäkerhet. Vi i Vänsterpartiet vill att verktyg som smarta telefoner och annan nödvändig utrustning räknas som medicinska hjälpmedel, och att bredband byggs ut i hela Skåne för att säkerställa trygg uppkoppling för exempelvis utrustning vid vård i hemmet.

Utvecklingen kommer också med stora utmaningar. Alla har inte tillgång till eller kunskap att använda digital teknik. Digitalt utanförskap riskerar att förstärka ojämlikheter, särskilt bland äldre, ekonomiskt utsatta och personer med omfattande vårdbehov. Ansvarsfrågan blir också aktuell när

AI "fattar beslut", det är viktigt att ansvarskedjor kan följas för patientsäkerhetens skull. Införandet av AI och andra digitala hjälpmedel måste ske med hög patientsäkerhet och med tydlig uppföljning. Exempelvis måste förskrivning av läkemedel via digitala nätläkare och AI-baserade beslut granskas. Personal behöver tid, utbildning och resurser för att använda nya verktyg på ett säkert sätt, och patienterna ska ha möjlighet att välja mellan digitala och personliga möten.

Vänsterpartiet vill att Skåne leder utvecklingen av digital vård och AI på ett sätt som stärker jämlikhet, patientsäkerhet och kvalitet, och som förbättrar vården utan att ersätta omsorg och mänsklig kontakt. Alla ska kunna ta del av vården på lika villkor, oavsett ålder, bakgrund eller teknikvana.

Förebyggande åtgärder: att upptäcka risker och förhindra sjukdom

Många hälsoproblem kan förebyggas om de blir upptäckta i tid. Den forskning som gjorts på många av våra stora folkhälsosjukdomar har lett till behandlingar som, vid tidig upptäckt, kan hindra att personen som bär på den alls behöver bli sjuk. Åtgärderna kan vara generella, som att motionera eller att undvika rökning. Andra är specifika och kan innebära en mer långvarig medicinering av t.ex. hjärt- och kärlsjukdomar för att förhindra symptom. Andra förebyggande åtgärder handlar om att bygga trygga och hälsosamma levnadsmiljöer med mindre avgaser och frisk luft, och ytterligare strukturella åtgärder kan handla om låg arbetslöshet, välfungerande sociala skyddsnet, meningsfull fritid och framtidstro.

Jämlik tillgång till de satsningar som görs är väldigt viktig. Civilsamhället har en stor roll i att engagera människor i allt från sociala aktiviteter till fysisk rörelse och lärande, vilket alltsammans har en viktig roll för hälsan. Eftersom människor är olika är bredden en förutsättning för att inkludera så många som möjligt.

Ofrivillig ensamhet är ett stort hälsoproblem i samhället idag. Förutom att vara en tung psykisk belastning för individen ökar också risken för andra sjukdomar. Långvarig ofrivillig ensamhet fungerar som en ständig, lågintensiv stress som i forskningen uppskattas leda till lika stor dödlighet som hjärt-kärlsjukdomar samtidigt som det innebär en ökad risk för att utveckla just den typen av sjukdomar. Ofrivillig social isolering ses som dubbelt så farlig som fetma, farligare än stillasittande och lika skadligt för hälsan som alkoholism eller att röka 15 cigaretter per dag. Vänsterpartiet vill att regionen ska stärka sitt arbete kring folkhälsa och förebyggande arbete genom att tillsammans med andra arbeta efter en strategi mot ensamhet. Det finns goda exempel i Storbritannien och Danmark.

Just tidig upptäckt av sjukdom är en viktig faktor. En metod för att undersöka ett större antal människor för att hitta förstadiet till en sjukdom, eller för att upptäcka en sjukdom innan den har gett symptom är screening. Det finns flera stora, nationella screeningprogram, som mammografi för att upptäcka bröstcancer. Screeningverksamheterna räddar liv och är en viktig insats för tidig upptäckt av cancer, men Cancerfonden har visat på att det finns stora skillnader i hur programmen når ut i olika delar av landet.

Dessutom deltar invånare med kortare utbildning och lägre inkomster i lägre grad, ofta på grund av oro och brist på kunskap. Det är ett stort problem när vården inte lyckas nå ut, och speciellt oroande blir det när det är personer som på grund av sin ekonomiska situation redan löper högre risk för att drabbas av ohälsa som drabbas. Vänsterpartiet vill att regionen tar fram en handlingsplan för att se till att screeningverksamheterna når alla invånare, till exempel genom att ta fram tillgänglig information på fler språk, möjliggöra för enkla sätt att delta och att samarbeta med lokal- och civilsamhället för att sprida kunskap om metoderna.

God vård i livets slutskede

Vård i livets slutskede, palliativ vård, är vård som ges när en sjukdom inte längre går att bota, med fokus på att lindra symtom, minska lidande och skapa bästa möjliga livskvalitet. Den handlar om att se hela människan – fysiskt, psykiskt, socialt och existentiellt – och ge stöd både till den som är sjuk och till närstående. Målet är att varje person ska kunna leva så tryggt och värdigt som möjligt, hela vägen till livets slut. Den palliativa vården är en grundläggande del av en jämlik hälso- och sjukvård. FN ser palliativ vård och rätten till en värdig död som en mänsklig rättighet. Internationella rapporter visar att omkring 23 000 personer i Sverige varje år har så komplexa palliativa vårdbehov att de behöver stöd av specialiserad kompetens. Samtidigt fick cirka 8 500 personer under 2024 inte det stöd de behövde.

Det visar att tillgången till palliativ vård fortfarande är ojämlik. Vänsterpartiet vill stärka den palliativa vården i hela Region Skåne genom bättre tillgång till specialiserad kompetens, god samverkan mellan vårdens olika delar och trygga arbetsvillkor för personalen. När bot inte längre är möjlig ska vården präglas av lindring, trygghet och respekt för patientens och de närståendes behov. Målet är tydligt: alla som har palliativa vårdbehov ska få den vård de remitterats till och har rätt till.

Ambulanser

I Skåne drivs två av fyra ambulansdistrikt i privat regi. Genom åren har det ställt till med en hel del problem. Upphandlingsavtal har fått rivas upp när företag går i konkurs och regionen fick plocka upp verksamheten med miljonförluster av skattebetalarnas pengar. Huvudskyddsombud på Vårdförbundet har varnat för att målen för ambulansverksamheten inte spelar någon roll när samma företag som misslyckats med att uppnå dem tidigare år återigen får förlängda avtal i ambulansdistrikten.

Det har visat sig att arbetstidslagstiftningen inte alltid respekteras av de privata utförarna. Det innebär en stor medicinsk risk när personalen inte får den tid för återhämtning som de behöver. Olika kollektivavtal och skillnader i antal visstidsanställningar och tillsvidareanställningar håller nere kostnader för de privata bolagen på personalens bekostnad. Samma personal har också arbetat för mer än en arbetsgivare under samma tidsperiod vilket försvårar tillämpningen av arbetstidslagstiftningen. Olika utförare innebär också olika typer av ambulanser med utrustning organiserad på olika sätt vilket ökar risken för osäkerhet och spilltid i direkt livsavgörande situationer.

Som invånare måste man kunna lita på att en ambulans alltid kan komma när man behöver den – både för fysiska problem och för psykiska problem. 2025 klarade inte en enda kommun det beslutade målet att 90 procent av ambulanserna inom prio 1 ska komma fram till patienten inom 20 minuter.

För att undvika riskerna med att upphandla driften av ambulanserna ska regionen återta all drift i egen regi. Med en sammanhållen organisation kan regionen arbeta med att se till att dirigeringen fungerar över hela Skåne och att likartade behandlingsriktlinjer gäller för all prehospital verksamhet.

Tandvård

Tandhälsa är en viktig del av folkhälsan och påverkar både vardag, livskvalitet och allmän hälsa. Forskning visar tydliga samband mellan munhälsa och allvarliga sjukdomar, exempelvis mellan tandlossning och vissa cancerformer. Munhälsan är därför en viktig indikator på hur resten av kroppen mår, och det är avgörande att alla har tillgång till förebyggande och behandling när behov uppstår.

Från Vänsterpartiet vill vi att tandvården integreras med sjukvården och drivs utifrån behov, inte vinst. Folk tandvården bör återgå helt i regionens förvaltningsregi för att säkerställa samordning, stabilitet och tillgänglighet, och ingå i högkostnadsskyddet. Ingen, vare sig pensionär eller familj med låg inkomst, ska behöva ta lån för att täcka nödvändig tandvård. Sedan 2026 är tandvården avgiftsfri endast upp till 19 år, efter beslut från Tidöpartierna i regeringen. Tidigare gällde fri tandvård upp till 23 år. Resultatet har varit dramatiskt: besöken bland 20–23-åringar har rasat med nästan 60 procent, vilket riskerar att skapa en framtida tandvårdskris. Unga vuxna som inte går till tandläkaren riskerar inte bara problem med tänderna, utan även med sin övriga hälsa. Raset i besök visar tydligt vikten av en aktiv folkhälsopolitik för tandvård: alla ska ha råd att slippa smärta och kunna äta utan problem.

Tillgången till akut-, specialist- och allmäntandvård måste också vara god över hela Skåne. Långa köer och splittrad verksamhet riskerar att lämna patienter utan vård under längre perioder. Särskilt viktigt är förebyggande arbete för barn, speciellt i socioekonomiskt utsatta områden där tandhälsan är sämre och mer stöd behövs. Alla barn har samma rätt till en frisk mun, i enlighet med Barnkonventionen.

Psykisk ohälsa och psykiatri

Den psykiska ohälsan ökar och sociala orsaker är ofta grund till att människor mår allt sämre. Samtidigt går det att leva ett gott liv med både tyngre och lättare psykiatriska diagnoser, när behandling och kontakt med sjukvård fungerar som den ska. Det förebyggande arbetet med psykisk hälsa är lika viktigt som inom fysisk hälsa, och kräver nära samarbete mellan fler aktörer än sjukvården. Från Vänsterpartiet menar vi att vården måste vara lättillgänglig, med låga trösklar och tydliga ingångar, och att de människor som själva behöver psykiatrisk vård ska ha större inflytande över hur den utformas.

Det är brist på vårdplatser inom många delar av sjukvården, men psykiatri är den del som drabbats hårdast av politiskt beslutade nedskärningar och personalbrist. Samtidigt ökar behovet av psykiatrisk vård hos invånarna, vilket ger långa köer för många diagnoser. Det leder till onödigt lidande och risk för förvärrade sjukdomstillstånd. Regionen måste säkerställa en väl utbyggd, sammanhållen specialistvård med mycket bättre tillgänglighet över hela Skåne, inte minst i de nordöstra delarna.

Barn- och ungdomspsykiatri är en oerhört viktig instans för att stötta barn och unga i ett tidigt skede i livet. Utöver behandling inom psykiatrisk vård behöver det finnas förebyggande stöd i de miljöer där barn och unga vistas dagligen, och samarbetet med kommuner, skolor, elevhälsan, ungdomsmottagningar och fritidsverksamheter behöver stärkas.

Vänsterpartiet motsätter sig alla typer av vinstjakt inom psykiatri. Företag som tar ut vinster från exempelvis neuropsykiatriska utredningar riskerar att prioritera ekonomisk vinst framför barns behov, skapa överdiagnosticering, övermedicinering och i värsta fall förvärra barnets möjligheter framåt. Ungas psykiska hälsa ska vara fri från marknadslogik – och alla barn och unga med behov ska möta team med bred medicinsk kompetens inom den offentliga vården.

Människor som kommer till Sverige med trauman från krig och flykt behöver fungerande stöd och behandling. Röda Korsets arbete är viktigt, men fler insatser måste utvecklas för att möta alla behov. Praktisk tjänstgöring för psykologer är ett sätt att stärka vården, exempelvis för posttraumatiskt stressyndrom, där specialiserad behandling sker på ett fåtal platser och väntetiderna är för långa.

God vård för beroendesjukdom

Beroendesjukdom kan drabba vem som helst. Det är en sjukdom som ofta sätter stor press inte bara på den som är direkt drabbad, utan också på anhöriga och vänner. Med rätt behandling och stöd går det att leva ett välfungerande liv, med en fungerande och trygg vardag både för den direkt drabbade och dess omgivning. För att det ska ske behöver vården kring beroendesjukdomar utformas utan moraliska pekpinor och bygga på metoder som är vetenskapligt beprövade och ger verkligt stöd. Behandlingsmetoderna ska vara breda, flexibla och öppna för utveckling, med utgångspunkt i medicinsk forskning och erfarenheter från patient- och brukarföreningar.

Ålder ska aldrig vara ett hinder för vård – mottagningar för barn, unga och unga vuxna fyller en särskilt viktig funktion. Grupper som är extra utsatta, som ungdomar och personer med hbtqi+-tillhörighet, behöver prioriteras särskilt.

Beroendevården är idag uppdelad på olika vårdval och myndigheter, vilket riskerar att personer med sammansatta problem hamnar mellan stolarna. Hela vården bör ligga inom offentlig regi för att se till att samordning mellan vårdinstanser, kommuner och socialtjänst fungerar. Missbruk, spelberoende och samsjuklighet behöver uppmärksammas, och samarbetet mellan akutsjukvård, beroendecentrum, vårdhem och myndigheter behöver bli ännu bättre. Programmen behöver dokumentera deltagande och resultat, eftersom det idag saknas en tydlig bild av hur stora behoven egentligen är. Information om personer som fallit ur behandlingsprogram är också viktig för att alla ska kunna få rätt stöd.

Regionen ska vara en aktiv kraft för att alla som drabbas ska få vård som fungerar och rätt stöd på vägen mot ett liv utan beroende.

Våld

Alla har rätt till ett liv fritt från våld. Trots det är våld fortfarande ett stort samhällsproblem. Våld i nära relationer ett folkhälsoproblem där kvinnor och barn är de som drabbas hårdast. Region Skånes ansvar är att förebygga, upptäcka och behandla våldets konsekvenser, både när det gäller våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor och barn. Arbetet ska ske nära sjukvården och tandvården, i planering av trygga miljöer och i samverkan med kommuner, socialtjänst och skolor när det är aktuellt. Det är avgörande att de rutiner som finns följs fullt ut, särskilt för att identifiera barn som befinner sig i närheten av våldsdrabbade.

Samtidigt krävs ett långsiktigt samhällsarbete för att förändra normer kring maskulinitet och montera ner könsmaktsordningen. Att förebygga våld handlar inte bara om akuta insatser utan om att bygga ett samhälle där jämställdhet och respekt genomsyrar alla relationer och sociala strukturer. Region Skåne ska vara en aktiv kraft för trygghet, skydd och förebyggande arbete, och bidra till en samhällskultur där våld aldrig accepteras.

Samlade mål för sjukvården

- Att Region Skåne återtar all sjukvård i egen regi;
- Att Region Skåne upplöser Folk tandvården AB och övertar verksamheten i egen regi;
- Att Region Skåne återtar samtliga ambulansdistrikt i egen regi;
- Att all sjukvård blir helt avgiftsfri för patienten;
- Att inga skattemedel som ska gå till vård blir till vinster i privata företag;
- Att Region Skåne ökar antalet vårdplatser;
- Att sjukvården finns i hela Skåne för att garantera jämlik tillgång till vård över i hela regionen;
- Att den skånska vården ska vara fri från diskriminering och människor ska kunna få stöd, behandling och vård på lika villkor;
- Att alla patienter i Region Skåne ska vara delaktig i sin behandling och ha god förståelse, insyn och makt över sin behandling;
- Att Region Skåne tar fram en handlingsplan för att säkerställa att screeningverksamhet når alla invånare i målgrupperna;
- Att digitaliseringen av vården sker så att en jämlik tillgång garanteras;
- Att psykiatrisk vård finns tillgänglig inom primärvården och att väntetider till slutenvården kortas;
- Att tillgången till psykiatrisk vård ska vara god och jämlik i hela Skåne;
- Att det finns välfungerande rutiner inom all verksamhet för att upptäcka, förebygga och behandla våld i nära relationer;
- Att Region Skåne stärker arbetet med palliativ vård för jämlik tillgång till stöd och hjälp i hela Skåne.

Regional utveckling

Regionens utvecklingsansvar

Vänsterpartiet vill att alla i hela Skåne ska ha möjlighet att leva goda liv, oavsett vem man är eller var man bor. Regionen är en viktig aktör för att detta ska bli verklighet. Region Skånes utvecklingsuppdrag är brett och omfattar bland annat klimatsmart utveckling, arbetsmarknadsutveckling och hållbar infrastruktur för framtiden.

Regionens ansvar för klimatfrågan kan inte förbises när beslut fattas om transportutveckling, energiförsörjning, skydd av miljöer, katastrofberedskap eller företagsstöd. Klimatfrågan övergriper alla andra frågor och är avgörande för framtiden. Alla projekt inom regional utveckling måste styras av målet att aktivt bekämpa miljöförstörande utsläpp och genomföra en hållbar samhällsomställning. Det kommer att kräva investeringar, men dessa är små i jämförelse med de kostnader och risker som stegrande klimatförändringar innebär, både ekonomiskt och för liv och trygghet. Tillväxt ska ske genom aktiv omställning, inte genom att förneka klimatkrisens allvar eller hoppas på tekniska lösningar som ännu inte är redo för storskalig användning. Regionen har här en viktig roll som samarbetspartner för näringslivet och som förebild genom sin egen verksamhet.

Samtidigt är Skåne en region med stora sociala och ekonomiska utmaningar. Regionen har under många år haft landets lägsta sysselsättningsgrad och hög arbetslöshet – i mars 2025 låg arbetslösheten på 8,1 procent, rikets högsta. Arbetslöshet och utsatthet slår inte jämt, utan påverkas starkt av klass, bostadsort och bakgrund. De ekonomiska klyftorna växer, och många människor står långt från försörjning. Regionen måste därför vara en aktiv del i fördelning av resurser, arbetsmarknadsåtgärder och kompetensutveckling, i nära samarbete med folkbildning, högskolor, universitet, fackliga organisationer och arbetsgivare. Satsningarna ska nå invånarna där behoven är störst, inte bara fokusera på önskad inflyttad kompetens.

Regionen rör inte själv över alla faktorer som påverkar jämlikheten, men de samarbeten som finns inom infrastruktur, planering, klimatsamverkan och arbetsmarknadsutveckling behöver stärkas och utformas utifrån ett jämlikhetsperspektiv. Alla åtgärder och utvecklingsområden ska analyseras efter vilka effekter de har på olika grupper, och regionen ska arbeta brett men fokuserat för en mer jämställd och hållbar framtid.

Vi i Vänsterpartiet vill att Skåne blir en region där klimat, sysselsättning och jämlikhet går hand i hand – där utveckling sker hållbart, sociala skillnader minskas och alla invånare ges möjlighet att leva ett gott och tryggt liv.

Ett gott liv i hela Skåne

En blomstrande by är full av liv och gemenskap. Här finns skolor, vård, affärer och mötesplatser nära till hands, och kollektivtrafiken gör det enkelt att resa utan bil. Byn är en plats där människor kan mötas, delta i kultur och föreningsliv, utveckla sina intressen och arbeta – en plats där vardagen fungerar och hela samhället kan leva och växa tillsammans.

Under många år har den skånska landsbygden tvingats in i en urholkning av samhällsservicen. Det som tidigare varit levande byar med egen mataffär, apotek, vårdcentral och lokala företag hotas alltmer av nedstängningar, konkurser och förtäckta fönster, tomma butikslokaler.

Befolkningsökningen i Skåne har avstannat på flera håll, och tillväxten sker främst i redan växande städer som Malmö och Lund. Antalet barn och unga minskar i flera kommuner, medan andelen äldre ökar, vilket ställer krav på välfärd, skola och omsorg. Samtidigt är det svårt att förflytta sig i öst-västlig riktning i regionen, vilket begränsar tillgången till arbete, utbildning och service för många. Den ojämna befolkningsutvecklingen riskerar att förstärka skillnader mellan landsbygd och stad, och mellan olika delar av regionen.

Vänsterpartiet vill att Region Skåne aktivt arbetar för att motverka dessa skillnader. Service, kollektivtrafik, utbildning och arbetsmöjligheter måste göras tillgängliga över hela regionen, så att alla invånare – oavsett bostadsort – har möjlighet att leva och bidra. Levande landsbygd och fungerande mindre orter är centralt för en jämlik region där hela Skåne kan utvecklas tillsammans.

Sociala strukturer behövs som gör det möjligt för medborgarna att få sina dagliga servicebehov tillfredsställda inom sitt närområde. Med levande byar som har fungerande service minskar antalet korta bilresor, och regionen blir mer sammanhållen. Den dynamik som en gång funnits i många lokalsamhällen behöver stöttas genom samhällsomställningen för att hela Skåne ska kunna leva.

Jobb i Skåne

Skåne har en av landets lägsta sysselsättningsgrader och de ekonomiska klyftorna i regionen växer. Arbetslöshet och utsatthet slår inte jämt utan påverkas av klass, bakgrund och bostadsort. Långa perioder av arbetslöshet slår hårt mot en person. Det leder till sämre privatekonomi, lägre pension och ökad risk för ohälsa, och undergräver både ens individuella trygghet och regionens långsiktiga utveckling. Fem av Sveriges sju kommuner med högst arbetslöshet ligger i Skåne, samtidigt som skattekraften ökar ojämnt i regionen. Det gör att vissa kommuner får mer pengar att satsa på välfärd än andra, även om behoven kan vara större där resurserna är färre. De insatser som hittills gjorts har helt klart inte varit tillräckliga.

Vi i Vänsterpartiet menar att Region Skåne måste ta ett tydligare och mer samordnat ansvar för att minska arbetslösheten och öka jämlikheten. Regionen råar inte över alla verktyg, men har en avgörande roll genom samarbete kring arbetsmarknadsåtgärder, utbildning, kompetensutveckling, infrastruktur, samhällsplanering och klimatomställning. Alla regionala satsningar ska värderas utifrån hur de påverkar olika grupper, med målet att skapa ett mer jämlikt och jämställt Skåne. Vänsterpartiet vill se en arbetsmarknad som rymmer fler än de mest högtbildade.

Den gröna omställningen och de växande behoven inom omsorgsekonomin i välfärden rymmer stora möjligheter att skapa jobb. Arbetare i privat och offentlig sektor som berörs av omställningen bort från fossilberoende ska inte drabbas av arbetslöshet. Deras yrkeskompetens är nödvändig för framtidens samhälle. För att detta ska lyckas krävs omfattande satsningar på omställningsstöd, utbildning och kompetensutveckling.

Arbetsförmedlingen, fackliga organisationer, arbetsgivare och utbildningsanordnare måste tillsammans kartlägga framtida kompetensbehov och säkerställa att människor får den utbildning som krävs för nya gröna jobb, särskilt inom energi, teknik och hållbar samhällsutveckling.

Trygga anställningsformer är en förutsättning för en stabil och långsiktigt hållbar arbetsmarknad. Rehabilitering, anpassade arbetsplatser och stöd till människor som står långt från arbetsmarknaden måste finnas tillgängliga även när statliga strukturer brister.

För att samla kraft i detta arbete vill Vänsterpartiet att Region Skåne inrättar en skånsk arbetsmarknadskommission. Kommissionen ska samla regionen, Arbetsförmedlingen, kommunerna, näringslivet, fackliga organisationer och utbildningsinstitutioner i en långsiktig och gemensam satsning för jobb i hela Skåne, med särskilt fokus på de områden och grupper där behoven är störst. Ett första uppdrag ska vara att genomföra en djupgående analys av den strukturella arbetslösheten i länet, med inspiration från tidigare kommissionsarbete, och ta fram ett samlat åtgärdspaket som finansieras genom samordning av befintliga resurser. Samarbeten över Öresund ska stärkas, bland annat genom dialog med aktörer i Greater Copenhagen, för att undanröja gränshinder och förbättra möjligheterna till pendling och arbete.

Vänsterpartiets mål är ett Skåne där fler människor får trygga jobb, där omställningen är rättvis och där regional utveckling sker med jämlikhet och invånarnas behov i centrum.

Att arbeta för mindre belastning på klimatet

I mars 2023 släppte FN:s klimatpanel IPCC den senaste rapporten om nuläget för klimatkrisen. Den konstaterade bland annat att 1,5-gradersmålet riskeras att passeras redan inom 1-8 år och att effekterna av uppvärmningen redan är utbredda och intensifieras i alla regioner. Rapportens resultat är glasklara: enorma utsläppsminskningar krävs: fossila bränslen måste fasas ut, och det fort.

När Parisavtalet tecknades 2015 var världens ledare överens om att begränsa jordklotets uppvärmning till maximalt 2 grader, med målet att stanna vid 1,5 grader. Avtalet sa också att de nödvändiga utsläppsminskningarna ska ske rättvist och utifrån den senaste vetenskapen.

Sedan 1990 har Sveriges utsläpp av växthusgaser minskat med cirka 33 procent, samtidigt som ekonomin har vuxit och befolkningen blivit fler. Det visar att det är möjligt att kombinera social och ekonomisk utveckling med en aktiv klimatpolitik.

De största utsläppsminskningarna har skett inom uppvärmning av bostäder och lokaler, där politiska styrmedel och investeringar i fossilfri energi haft stor betydelse. Även industrin har bidragit kraftigt till minskade utsläpp sedan 1990. Trots att industrins utsläpp påverkas av konjunkturen har de minskat även under perioder av stark ekonomisk tillväxt, inte minst genom bränsleskiften inom bland annat massa- och pappersindustrin. Det visar att långsiktiga krav och stöd till omställning fungerar.

Utsläppen från inrikes transporter har minskat sedan 1990, bland annat tack vare effektivare fordon och ökad användning av biodrivmedel genom reduktionsplikten. Men utvecklingen är inte självklar eller irreversibel. Under 2024 ökade utsläppen kraftigt till följd av den sänkta reduktionsplikten som trädde i kraft den 1 januari. Samma politiska beslut ledde till ökade utsläpp från arbetsmaskiner, som åter hamnade på ungefär samma nivå som 1990.

År 2024 uppgick Sveriges totala utsläpp av växthusgaser till 47,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter, en ökning med drygt 7 procent jämfört med 2023, enligt Naturvårdsverket. Utsläppen från inrikes transporter ökade med 21 procent och från arbetsmaskiner med hela 33 procent. Den främsta orsaken var den ökade användningen av fossila drivmedel, särskilt diesel, efter att reduktionsplikten sänkts. Även inom el- och fjärrvärmesektorn ökade utsläppen med 6 procent jämfört med året innan, främst på grund av ökade utsläpp från avfallsförbränning.

Den borgerliga regeringen med stöd av Sverigedemokraterna har direkt förvärrat läget för klimatet. Regeringens egen klimatbudget för 2026 visar att de klimatmål Sverige antagit för 2030 sannolikt inte kommer att nås med den politik de för, inklusive målen för utsläppsminskningar inom transportsektorn och andra sektorer. Sveriges riksdag har under tidigare mandatperioder satt upp ambitiösa klimatmål: inga nettoutsläpp av växthusgaser till 2045 och kraftiga utsläppsminskningar till 2030 och 2040, inklusive inom transporter, arbetsmaskiner och jordbruk. Men med nuvarande styrmedel når vi inte målen. Gapet till 2045 års mål är cirka 19 miljoner ton, till 2030-målet cirka 5 miljoner ton och till 2040-målet cirka 3 miljoner ton. Transportsektorns utsläpp ska minska med 70 procent till 2030, men ligger fortfarande 6 miljoner ton över målet. Även Sveriges bindande åtaganden gentemot EU riskerar att missas.

Vi i Vänsterpartiet menar att denna utveckling tydligt visar att klimatpolitiken måste stärkas, inte försvagas. När politiska styrmedel tas bort ökar utsläppen snabbt. Region Skåne behöver stärka sin roll som samverkanspart inom sina samverkansformer, till exempel Klimatsamverkan Skåne. Man behöver vara en stark partner som kan stötta de skånska kommunerna som samordnare och stöd i kommunala miljöprojekt. Miljömålen som finns behöver vara tydliga, ambitiösa, tillräckliga och de måste prioriteras nog för att uppnås.

Hav och vatten runt Skåne

Skånes kust, hav, åar och sjöar är unika naturresurser som är avgörande för både biologisk mångfald, vattenförsörjning, näringar och friluftsliv. Från Vänsterpartiet vill vi att regionen tar ett tydligt ansvar inom sina samarbeten för att skydda och återställa havsmiljön. Övergödning, utsläpp av farliga kemikalier, plast och överfiske hotar ekosystemen, och vi kan inte låta kortsiktiga ekonomiska intressen gå före miljön.

Region Skåne ska arbeta aktivt med förebyggande insatser, såsom minskade utsläpp av näringsämnen och samordning med kommuner och myndigheter för att minska miljöbelastningen. Skyddade marina områden behöver stärkas och utökas, och regionen ska driva på för nationella beslut som minskar överfiske och förhindrar skadliga utsläpp till havet.

Vi vill också tillsammans med kommuner, Länsstyrelsen och i andra forum arbeta för att återställa hotade arter och habitat i våra hav och skärgårdar, och ge stöd till lokala initiativ som främjar biologisk mångfald och hållbart fiske. Skånes havsmiljö ska inte vara en plats för kortsiktig exploatering, utan en plats där människor, natur och näringar kan samexistera på lång sikt.

Havsmiljön är central för klimat, ekosystemtjänster och framtida generationers livskvalitet. Vänsterpartiet vill att Region Skåne tar ett aktivt, långsiktigt ansvar för att bevara, vårda och återställa våra hav, och att beslut om kust och vatten alltid utgår från ekologisk hållbarhet.

För att nå klimatmålen och ta ansvar för kommande generationer krävs en rättvis, offensiv och långsiktig klimatpolitik där utsläppen pressas ned i alla sektorer, samtidigt som jobben tryggas och välfärden stärks.

Rätten till rena livsmiljöer

PFAS, de högfluorerade evighetskemikalierna, utgör ett allvarligt hot mot både människors hälsa och miljön. Ämnena bryts i princip inte ned i naturen utan samlas i mark, vatten och i våra kroppar. Exponering för PFAS har kopplats till bland annat cancer, hormonstörningar, nedsatt immunförsvar och fertilitetsproblem. Trots detta används PFAS fortfarande i en rad produkter och processer, från brandskum och industrikemikalier till vardagsprodukter. Ett mardrömslikt exempel fick invånarna i Kallinge i Blekinge uppleva, när staten genom försvarets brandövningar förgiftat mark och vatten runt orten. De blev tvungna att själva slåss för sina rättigheter i domstol, helt utan hjälp eller ekonomiskt stöd från staten.

Från Vänsterpartiet vill vi se ett snabbt och långtgående förbud mot PFAS och andra särskilt farliga ämnen. Principen ska vara tydlig: det är inte rimligt att människor och natur ska bära riskerna för kemikalier för att industriföretag ska tjäna pengar. Förorenaren ska betala för sanering av förorenade områden och för att säkra rent dricksvatten. Sverige ska driva på för ett skarpt EU-förbud, stärka tillsynen och säkerställa att regionerna och kommunerna får resurser att skydda invånarnas hälsa. Danmark förbjöd PFAS i matförpackningar redan 2020 och från 2026 gäller också förbud mot PFAS i kläder och skor. Samma sak går att göra i Sverige.

Region Skåne har ett ansvar att skydda invånarnas hälsa från PFAS och andra miljögifter. Det innebär att regionen ska upptäcka och följa upp hälsorisker, erbjuda medicinsk uppföljning till drabbade grupper och säkerställa att vården har tillräcklig kunskap om PFAS och dess hälsoeffekter. Regionen ska också ta ansvar för sin egen verksamhet genom att ställa krav på PFAS-fria produkter i upphandlingar och åtgärda eventuella föroreningar som regionen själv orsakat.

PFAS är en folkhälsofråga, och regionen ska samverka med andra myndigheter för att förebygga skador och säkerställa rätten till en trygg och giftfri livsmiljö. Rätten till en giftfri miljö är en klass- och rättvisefråga och är en självklar del av en progressiv miljö- och hälsopolitik.

Från fakta till effektiv åtgärd

Ett arbetssätt för utsläppsminskningar för kommuner och regioner är att arbeta utifrån en koldioxidbudget. Det är en metod som är framtagen av en grupp sammansatt av ett studentinitiativ från Uppsala Universitet som samlar personer med kunskap från olika forskningsområden och konsulter inom hållbarhet med det uttalade syftet att bidra till en mer hållbar värld. De började bryta ner Parisavtalets mål och kom fram till att det mest effektiva tillvägagångssättet är att koncentrera arbetet till just minskande av koldioxidutsläpp. Arbetssättet de utvecklade gör det möjligt att kartlägga var koldioxidutsläppen i varje region och kommun kommer ifrån och hur utsläppen kan åtgärdas. Alla åtgärder kostnadsberäknas sedan och följs upp på samma vis som en ekonomisk årsbudget. Det ger direkta, praktiska mål som kan prioriteras och planeras årligen. Det som urskiljer koldioxidbudgeten från flertalet av regionens nuvarande arbetssätt är att den inte bara innefattar regionens egna verksamheter, utan all verksamhet baserad i Skåne. På så vis inkluderas alla utsläpp och målen sätts efter helheten, vilket är ett måste för klimatet.

Flera kommuner och regioner arbetar redan med eller är på gång med att ta fram sin egen koldioxidbudget, och Region Skåne borde också anta arbetssättet med samma principer som Parisavtalet: med de forskningsmässigt mest effektiva metoderna och utifrån ett rättviseperspektiv.

Att ta ledarskapet för jämlik utveckling

Det breda regionala utvecklingsansvaret sträcker sig över väldigt många olika typer av sakfrågeområden. Inom många av dem har regionen inte huvudansvaret: staten är exempelvis ofta ansvarig för många av de större infrastruktursatsningarna och för det övergripande arbetsmarknadssystemet. Länsstyrelsen arbetar bland annat med miljöskydd och markanvändning och kommunerna har en hel del att säga till om kring vad som händer inom dess gränser. Som en del av Öresundsregionen är också samarbetet med Danmark viktigt. Regionens roll är därför ofta som en del av större samarbeten mellan många olika aktörer. Det betyder inte att man inte har något att säga till om eller saknar möjligheter att skapa förändring utifrån den positionen, men det betyder att det krävs ett aktivt ledarskap för att prioritera hur och i vad regionen behöver vara drivande. Det behövs också hårda, mätbara mål som samverkansgrupperna tillsammans ska uppnå inom ett utsatt tidsspann. Är det ett längre projekt behövs tydliga delmål som kan utvärderas och följas upp.

Från ett vänsterperspektiv handlar det om att ständigt se på utvecklingsfrågorna ur ett jämlikhetsperspektiv. Vilka åtgärder, vilka beslut och projekt är mest effektiva för att stärka upp där det behövs som mest? Vilka vita fläckar finns det på kartan, vilka invånare blir inte prioriterade? Utvecklingsarbetet har nära band till folkhälsoarbetet och klimatomställningen: regionen behöver arbeta långsiktigt, för hela Skåne och med insatser till de grupper och på de platser som behöver dem mest och snabbast.

Regionen kan och bör vara ett gott föredöme i att klimatanpassa sina verksamheter, vara en god arbetsgivare och se till att regionens resurser och samhällsservice fördelas över regionen så att de kommer alla invånare till del. Man kan och bör vara drivande i att utbildningsinsatser riktas mot de som har svårt att bli insläppta på arbetsmarknaden, att fackföreningarna blir en självklar del av utbildningssatsningar och näringslivsutveckling, att det skapas många ingångar till jobb inom den offentliga sektorn där det finns och kommer finnas stora behov av personal.

Det behövs satsningar på förnyelsebara drivmedel, som inom biogas där det finns utvecklingspotential för både produktion och användning. De laddningsstationer för elfordon som finns runt om i Skåne räcker inte till: laddningsstationer och biogasanläggningar behöver utvecklas även där avstånden är längre. Ett fossilfritt Skåne behöver täcka mer än bara tätbebyggda områden.

Utvecklingsarbetet har ofta väldigt långa horisonter: de förändringar som planeras idag kan vara färdigställda om 30-50 år. Det stärker vikten av att de behöver göras med stor hänsyn till människa och klimat, kulturvärden och miljövärden. Samtidigt behöver processerna komma igång för att Skåne ska hänga med i utvecklingen och i sin omvärld.

Att resa i och genom Skåne

Människor behöver förflytta sig, och förflytta saker. För att fortsätta göra det behöver resandet och godstransporterna klimatanpassas. Mycket av all gods- och persontransport från Europa passerar Skåne på sin väg norrut i Sverige. Järnvägsnätet som finns idag är väldigt tungt trafikerat och behöver byggas ut och rustas upp för att kunna användas ännu mer - både gods- och persontransport måste överföras från vägar till räls (och till viss del sjöfart) för att minska utsläppen. Politikens fokus behöver ligga helt på utbyggnaden av järnvägen – inte på utbyggnationer av motorvägar i Skåne, som E6:an och E22:an. Utbyggda vägar ger mer vägtrafik, utbyggda järnvägar ger större möjligheter till minskad vägtrafik och plats för de bilresor som är nödvändiga.

Ett välfungerande järnvägsnät genom Skåne berör hela Sverige, och de stora utbyggnader som behövs ska göras tillsammans med staten. Även förbindelserna mellan Skåne och Danmark behöver bli fler, och det är viktigt att lösningarna ger god möjlighet för godstransport och långdistanståg liksom för kortare persontransporter. Metroprojektet mellan Malmö och Köpenhamn är en god idé, men kommer med en del frågor som fortfarande behöver lösas vad gäller omlastning i Malmö, miljö- och konsekvensbeskrivningar för stationer, och långsiktiga möjligheter för att binda samman transporter även längre in i Skåne än Malmö stad. Det ersätter inte heller alls de stora behov av utökad transport som kommer med öppningen av Fehrman-Beldtförbindelsen.

De regionala flygplatserna som under år sponsrats av både region och kommuner behöver läggas ner. Att gå in med skattepengar till mindre flygplatser är varken klimatmässigt eller ekonomiskt försvarbart. Mindre flyg som det rör sig om har, trots stora skattesubventioneringar, få passagerare och trafikerar främst korta rutter där tåg är ett bättre alternativ.

Fler spår, bättre spår

För att järnvägen ska bli ett fullgott alternativ till inrikesflyg behöver det vara enkelt, pålitligt och billigt att ta tåget. Avregleringen av underhåll och drift har tillsammans med politisk nedprioritering skapat en ohållbar situation för tågresenärerna, en situation som är en direkt käpp i hjulet för en hållbar reseomställning. Borgerliga regeringar fortsätter att subventionera flyg och prioritera vägutbyggnad framför järnvägsunderhåll, stoppar höghastighetståg och låter finska och norska statliga bolag ta över SJ:s driftsuppdrag på banorna. Med infrastrukturplanen som är på förslag för 2026 - 2037 kommer tio till femton procent av det underhåll som behövs vara åtgärdat när planen löper ut. Det är direkt oansvarig styrning. Järnvägen behöver resurser för underhåll, rejäla tillskott för SJ att klara drift och klara samarbeten mellan stat, region och kommun för att minska förseningsorsaker utöver driftsfel, så som spårspning.

För Skånes del behöver en hel del planerade underhåll och utbyggnationer prioriteras betydligt hårdare: Södra stambanan mellan Lund och Hässleholm, utökning av spår och plattformar runt Malmö och mötesspår för godståg för att underlätta flöden på de banor som finns. Dubbelspår mellan Helsingborgs central och Maria behöver byggas klart, förbifarten vid Ramlösa bli bättre och det behöver finnas dubbelspår på Skånebanan. Möjligheterna att förflytta sig i östligt led genom regionen måste stärkas genom uppbyggnad av Skånebanan, och Ystadbanan behöver dubbelspår, inte minst mellan Skurup och Rydsgård. Spår som går från de skånska hamnarna behöver också underhållas och byggas ut för att kunna öka förflyttningen av båtgoods från väg till räls. Det är viktigt att öppna upp Sydostlänken för persontrafik. Satsningen finns redan med i Trafikverkets nationella plan, så förutsättningarna finns på plats. Nu behöver man snabbt ta reda på hur persontrafiken bäst ska organiseras och vilket tågssystem den ska ingå i.

Internet i hela Skåne

En annan stor och viktig del av Skånes infrastruktur rör bredbandsutbyggnad. Idag har inte hela Skåne tillräcklig bredbandsuppkoppling för att arbeta, studera eller för att få full samhällsservice. I takt med att digitaliseringen av välfärdstjänster går framåt blir tillgången till internet än viktigare – man ska inte behöva bo inne i en stad för att ha tillgång till trygg internetuppkoppling via bredband. Regionen har inget utpekat ansvar för bredbandsutbyggnad, men som del av regional utveckling är en hög täckningsgrad en grundförutsättning för att hela Skåne ska kunna leva.

Mitt i digitaliseringsprocessen finns det också de som inte använder internet alls. När digitala verktyg och tjänster blivit det normala i nästan alla samhällets institutioner sätts de som inte använder internet i ett utanförskap. Svenska Internetstiftelsen talar också om en stor grupp som riskerar vad de kallar för ett "utvidgat utanförskap": Personer som har internet och använder det till vissa begränsade saker men saknar kunskaper för att nyttja internetns olika funktioner – en del av dem känner inte till flera samhällsviktiga digitala tjänster överhuvudtaget. Andra känner till dem, men kan inte använda dem utan hjälp. Många har till exempel problem med att på egen hand installera mobilt Bank-id, en tjänst som är nödvändig för att identifiera sig på nätet, logga in på myndighetssidor, till sjukvården, och för att betala för olika saker online. Undersökningen *Svenskarna och Internet 2025* visade att nästan var fjärde svensk har avstått från att boka ett läkarbesök på grund av att e-tjänsterna upplevs som svåra att använda. Det pekar på behoven av andra vägar till vård: att kunna ringa, att kunna fråga i receptionen på sin lokala vårdcentral eller få hjälp av hemtjänst med nödvändiga tekniska processer. Stödet i den tekniska omställningen är en viktig del för att alla i samhället ska kunna delta i det, ha likvärdig tillgång och lika god omsorg som den med hög teknisk kompetens.

Energi

Energipolitiken är avgörande för både klimatet och människors vardag. Energi är en samhällsnödvändighet och ska inte behandlas som vilken marknadsvara som helst: vi behöver alla tillgång till trygg, stabil och rimligt prissatt el, oavsett inkomst eller var man bor. Därför krävs ett starkt samhällsansvar för energisystemet, med långsiktiga investeringar och demokratisk kontroll.

Nationellt vill vi i Vänsterpartiet införa vad vi kallar Sverigepriser på el för att ge hushåll och företag stabila och rimliga elkostnader. Förslaget bygger på att el som produceras i Sverige i första hand ska prissättas utifrån svenska produktionskostnader, istället för att som idag styrs av priserna på den europeiska elmarknaden. Flera länder producerar el med kolkraftverk som sedan miljöbeskattas och därmed drar upp priset på hela marknaden. EU:s bestämmelser gör sedan att även miljömärkt el i Sverige behöver kosta lika mycket. Flera andra länder har undantag från den lagstiftningen. Det kan Sverige också driva.

Genom att ta ett större politiskt ansvar för prissättningen och använda statliga verktyg blir elpriserna mer förutsägbara, sårbarheten för prischocker minskar och hushållens ekonomi stärks samtidigt som den gröna omställningen kan fortsätta.

Framtidens energi finns inom sol- vind- och vattenkraft, och genom en stor satsning på energieffektivisering. Att bygga ny kärnkraft eller starta upp gamla reaktorer igen är varken en tillräckligt snabb eller ekonomiskt möjlig lösning på Sveriges behov av mer el – varken nu eller i framtiden. Kärnkraft innebär också risker, både för säkerheten i närområdet och när det gäller det radioaktiva avfallet som måste tas om hand och förvaras säkert under mycket lång tid. Vänsterpartiet ser därför inte kärnkraft som en lösning på Sveriges energibehov, utan vill i stället satsa på ett modernt och flexibelt elsystem som bygger på förnybar energi som sol och vind. Det handlar också om att kunna lagra el bättre, använda energin mer effektivt och skapa möjligheter för företag och lokalsamhällen att samarbeta kring energiproduktion – så kallade energigemenskaper eller industriell symbios.

Energifrågan har koppling både till arbetsmarknadens storlek och vilka typer av jobb som behövs. Utan tillräcklig elförsörjning har företag svårt att etablera sig och höga elpriser blir tunga för mindre företag.

Den gröna omställningen av energisektorn ger också möjlighet att skapa fler jobb med goda villkor i hela landet. Genom satsningar på förnybar elproduktion, utbyggda elnät, bättre lagringsmöjligheter och energieffektivisering kan nya arbetstillfällen växa fram inom industri, bygg, teknik och forskning. Utbyggnaden av vind-, sol- och vattenkraft skapar efterfrågan på bland annat ingenjörer, tekniker och montörer som kan planera, bygga, drifta och underhålla anläggningarna. Samtidigt behövs elektriker, nätplanerare och IT-specialister för att utveckla elnäten och smarta system som kan hantera en mer väderberoende elproduktion. Även roller inom forskning, projektledning och miljöprövning blir viktiga för att driva innovation och säkerställa hållbar utveckling.

Sammantaget innebär den gröna omställningen både fler jobb och nya typer av yrken inom energisektorn. Omställningen ska ske i nära samverkan med fackföreningar och säkerställa trygga anställningar, rätt kompetens, god arbetsmiljö och rättvisa löner.

Klimatarbetet måste vara socialt rättvist. Kostnaderna för omställningen får inte vältras över på hushåll med små marginaler eller på mindre företag, och människor ska inte lämnas efter i arbetslöshet för att de tidigare jobbat i utsläppsintensiva industrier. Ingen ska heller behöva hamna i energifattigdom – det vill säga sakna råd att värma sitt hem eller betala sin elräkning – något som oftare drabbar hushåll med låga inkomster, ensamstående föräldrar, äldre och personer som bor i dåligt isolerade bostäder. I stället ska politiken utformas så att den minskar energifattigdom, stärker välfärden och gör det möjligt för alla att bidra till och ta del av omställningen. Energieffektivisering i bostäder och offentliga lokaler och en aktiv fortbildningspolitik är viktiga verktyg för att sänka både energianvändning och kostnader.

Samhället har också ett ansvar att styra energisystemet mot långsiktig hållbarhet. Offentligt ägda elnät och en aktiv energipolitik minskar risken för spekulation och kortsiktiga vinster och skapar stabila förutsättningar för hushåll och näringsliv.

Liksom inom flera andra områden äger inte Region Skåne frågan om varken energitillverkningen eller överföringen i Skåne ensamt, men man är en aktör och kan utöka eget grönt energibestånd, använda egna fastigheter för solceller, energilagring, driva på för omställning och arbeta i framkant med energieffektivisering. Många goda ansatser görs inom Skånes effektkommission. Samtliga partier med mandat i regionfullmäktige behöver vara representerade i kommissionen för att företräda sina väljare i avgörande energiplaneringsfrågor.

Samlade mål för regional utveckling

- Att Region Skåne tar fram en koldioxidbudget tillsammans med de skånska kommunerna, näringslivet och andra aktörer för att tillsammans nå målen i Parisavtalet;
- Att Region Skåne blir en föregångare inom miljö- och klimatfrågor;
- Att Region Skåne genom upphandling och hälsokontroller aktivt arbetar för att förebygga och förhindra risker för invånarna att utsättas för PFAS och andra särskilt farliga ämnen;
- Att Region Skåne stärker kollektivtrafik, tillgången till sjukvård och service på landsbygden
- Att Region Skåne höjer ersättningen till folkhögskolorna;
- Att Region Skåne verkar för att järnvägsnätet rustas upp och byggs ut;
- Att Region Skåne verkar för att järnväg till hamnarna byggs ut för att stärka spårburen och kustnära, sjöfartsburen godstransport;
- Att Region Skåne stärker sitt arbete med medborgardialog;
- Att tillgången till bredband ska vara god i hela regionen;
- Att Region Skåne driver på och satsar på produktion av förnyelsebar energi, energilagring och energieffektivisering;
- Att Region Skåne tar fram en investerings- och solenergiplan med en tydlig målsättning för egenproducerad sol;
- Att Region Skåne verkar för byggnation av vindkraft, på land och till havs;
- Att Region Skåne i hög omfattning ska äga sina byggnader och marken runt omkring;
- Att Region Skåne ska förvalta sina byggnader väl så att de håller länge och ska alltid utreda renovering och ombyggnation av befintliga byggnader innan man överväger nybyggnation.

Kultur och demokrati

När en vision om ett gott samhälle målas upp är kulturen en central, om än inte alltid fullt synlig byggsten. I det goda samhället har vi tid för varandra, vi är trygga i vår tillgång till näringsrik mat, har ett bra boende, försörjning, en givande fritid med hobbies och intressen som utvecklar oss genom hela livet.

Vi lever i gemenskap, i deltagande engagemang, och i våra dagliga sammanhang möter vi varandra, kan uttrycka oss och förstå varandra, roas, utmanas och växa. Det offentliga rummet är öppet och välkomnande och omfamnar likheter och olikheter där debatt är en drivkraft till utveckling.

Vi har tillgång till opartisk information likväl som nischat innehåll utefter våra personliga intressen genom media och internet, och världen har både blivit större och mer lättåtkomlig tack vare det.

Kulturen är maten vi äter, serien vi följer, boken vi läser i badet, konserten på skolavslutningen och biokvällen med kompisarna. Den är aktiviteten efter skolan, studiecirkeln i språk, brorsans dansklass och farmors vävning. Det är podden i hörlurarna, korpenlaget, Låneboken, distriktsturneringen, säsongens stadsplanteringar och parkstatyn som brukar få nya mössor. Den är små, ideella engagemang och stora institutioner. Den är att betrakta och att utföra. Utan den blir samhället svagare, våra liv fattigare och mycket, mycket tråkigare.

Från folkrörelse till marknadsstyrning

Sverige är ett land byggt av folkrörelser. Samtidigt har det funnits en klassisk, borgerlig kulturpolitik som i mycket gått ut på att direktfinansiera "finkulturen" och låta studieförbund och folkhögskolor sköta lejonparten av bildning och annat engagemang, dock med skattefinansiering. Ideella krafter har uppburit mycket av arbetet, men infrastrukturen har bedömts som nödvändig och därmed säkrats till en grundnivå av gemensamma medel från stat, region och kommun.

De senaste åren har dock ett skifte inträtt. Den borgerliga kulturpolitiken har ersatts av en nyliberal modell, där kulturens frihet ska garanteras genom att inte vara beroende av staten. Därför ska den också vara fri från offentlig finansiering, och stå på egna ben. Kulturministern har åkt land och rike runt och berättat varför vi inte ska satsa på kulturen. Finkulturen har inte varit besparad: Kungliga dramatiska teatern får exempelvis en hyreshöjning på 20 miljoner kronor per år. Studieförbund och civilsamhälle har fått mindre pengar och tvingas lägga ner verksamhet. Budskapet är tydligt: Är man inte marknadsduglig behövs man inte.

Levande demokrati – ökad medborgardialog och delaktighet

Vänsterpartiet ser inte invånarna i Skåne som kunder. I en region där vänstern styr ska invånaren ha inflytande över samhällsutveckling i stort och i smått. Men invånarnas inflytande ska inte stanna vid vallokalerna vart fjärde år. Det ska vara enkelt, uppmuntrat och meningsfullt att engagera sig i regionens utveckling även mellan valen. Idag är medborgardialog ofta något som finns på pappret men är svårt för förvaltningarna att förverkliga och därför prioriteras ned. För skåningarna är det ofta snårigt att få insyn i beslutsprocesser och ännu svårare att delta i dem. Invånarnas kunskap om och insyn i Region Skånes verksamhet måste vara så tillgängligt och transparant som möjligt. Därför är det viktigt att öka och bredda engagemanget inom den regionala representativa demokratin. Regionens verksamhet är demokratiskt styrd och finansierad via skatter och avgifter. Invånarna måste ha goda möjligheter att utkräva ansvar ift. de förtroendevalda, men också kunna påverka utvecklingen, komma med förslag till förbättringar och aktivt kunna delta i förändringsprocesser. Fler modeller för inflytande behöver utvecklas. Det kan vara råd för olika grupper, stora samlingar, möten i det offentliga rummet, digitala lösningar eller helt andra former.

Många kommuner har goda erfarenheter med att skapa möjlighet för medborgarna att lägga elektroniska medborgarförslag. Det bör Region Skåne också göra. Vänsterpartiet vill inrätta flera funktioner i regionen med särskilt fokus på deltagande demokrati, och ansvar för att utveckla sådana här modeller, skapa forum för förankring, bedriva uppsökande verksamhet i förhållande till underrepresenterade grupper och säkerställa att beslutsprocesser inte bara är formellt transparenta utan också tillgängliga.

Vad är ett fritt kulturliv?

Men vad är då kulturpolitikens uppgift? För Vänsterpartiet står svaret klart: Att säkerställa ett fritt, starkt kulturliv som bygger sammanhållning och demokrati i samhället.

Invånare som får möjlighet till kulturutövande blir aktiva medskapare i samhället, inte bara konsumenter. De skattemedel som går till kultur är inte bara driftspengar, det är också makt. De vi lämnar över makten till är privata företag och förmögna individer, och ingen av dem har något som helst ansvar, och mycket liten möjlighet, att bära det demokratiska ansvaret för kulturen, ens om intresse skulle finnas.

Om kulturen ska vara fri behöver den resurser: Inte bara den som äger en stor scen ska få tala och marknadsintressen ska inte styra vad som får skapas och synas. Kultur är en del av välfärden och ska finansieras som det, med principen om armlängds avstånd som tydlig, konstant grund.

Kulturpolitik för hela Skåne

Skåne är rikt på kultur, från fria grupper och folkteatrar till musikliv, bildkonst, film och folkbildning. Men resurserna är ojämnt fördelade, och när stöd till fria kulturutövare, folkbildning och civilsamhälle skärs ned hotas den demokratiska infrastrukturen.

Idag lämnar utövarna kultursektorn av ekonomiska skäl, men det måste gå att leva och försörja sig som konstnär, kulturarbetare eller skapande pedagog i hela Skåne, oavsett om man bor i Malmö, Simrishamn eller Osby. Annars blir kultur en klassfråga, reserverad för dem som redan har råd. Kulturmedel ska inte ses som bidrag till kulturen för att den inte är kommersiellt gångbar, utan som en investering i en del av viktig del av välfärden.

Regionen har ett dubbelt ansvar när det investeras i kulturen. Dels behöver man stötta ett kulturliv som får vara fritt till form och innehåll, och dels styr man finansieringen genom kulturpolitiska mål som exempelvis innefattar vissa målgrupper. Kulturutövarna är, av naturliga orsaker, högst medvetna om vilka dessa mål är, och diskussionen om hur detta påverkar innehållet är ständigt pågående. För att få medel till sin produktion, behöver den då förändras?

Detta är en viktig anledning till principen om armlängds avstånd, och till att regionen behöver ställa om till fler former av långsiktig finansiering – det förstärker inte bara stabiliteten och möjligheten att leva som konstnär på sin konst, utan också möjligheten att arbeta med långsiktiga kulturpolitiska mål utan att indirekt styra enskilda produktioners innehåll. Folkhälsoaspekten utgör också i sig en grund för regionens finansiering av kultur, både vad gäller långsiktighet och omfattning.

Vi står vid ett vägskäl. Antingen fortsätter vi nedskärningarnas väg, där kulturen ses som en kostnad, eller så tar vi tillbaka friheten. Vi väljer det senare. En kulturpolitik för Skåne som ger människor möjlighet att skapa, mötas och uttrycka sig: För det fria ordet, för folkhälsan, för demokratin.

Studieförbunden

Studieförbunden är en grundpelare i ett levande samhälle. De stärker demokratin genom att ge människor verktyg att tänka kritiskt, delta och engagera sig. De bygger gemenskap och sammanhållning, särskilt på mindre orter, och ger alla möjlighet till lärande – oavsett bakgrund, ålder eller tidigare skolgång.

Studieförbunden bär upp kulturen med cirklar i allt från amatörteater och musik till hantverk och bildning, och gör det möjligt för människor att skapa och mötas. De stärker också samhällets motståndskraft genom kunskapsspridning och skapande av lokala nätverk, och deras verksamhet ger stora positiva effekter för folkhälsa, utbildning och socialt kapital.

De senaste årens stora nedskärningar har slagit hårt mot studieförbunden. 1/3 av stadsbidragen beslutades tas bort över tre år. Halvvägs genom de tre åren har det lett till 10 % minskning av aktiviteter i städerna – och 30 % mindre på landsbygden.

Studieförbunden gör Sverige klokare, friare och mer sammanhållet – och de behöver stärkas, inte skäras ner på. I Vänsterpartiets Sverige har folkbildningen i en stabil, långsiktig ekonomisk grund att stå på. I samarbete med stat och kommun är Region Skåne en viktig pusselbit för att det ska bli så, och för att alla skåningar ska kunna ta del av studieförbundens utbud där just vi bor.

Folkbildning, utbildning, fortbildning

En levande demokrati förutsätter ett öppet samhällsklimat där människor kan mötas, bilda sig och delta i gemensamma samtal. Folkhögskolorna är en grundpelare i detta. Sverige har en stark folkbildningstradition där folkhögskolorna spelar en avgörande roll för demokrati, bildning, kultur och delaktighet. De är mötesplatser och plattformar för kunskaps- och erfarenhetsutbyte för människor i alla åldrar och med olika bakgrunder, i hela Skåne. Vänsterpartiet vill stärka folkhögskolorna som en demokratisk, social och kulturell kraft. En stark och jämlikt finansierad folkhögskoleverksamhet är avgörande för ett sammanhållet Skåne där alla människor ges möjlighet att växa, delta och bidra till samhället.

Folkhögskolornas kulturella och pedagogiska infrastruktur är väl etablerad och inarbetad i alla delar av regionen och utgör en viktig del av den regionala utvecklingen. Det regionala stödet är avgörande för att invånarna ska ha goda möjligheter att delta i utbildningar, utveckla sina intressen och engagera sig i samhällslivet. De nedskärningar som sker på nationell nivå, där brist på uppräknings- och stigande omkostnader lett till försämrade möjligheter för skolorna, utgör ett allvarligt hot och riskerar att minska möjligheterna för många grupper i samhället.

Folkhögskolorna har dessutom en central roll i regionens arbetsmarknads-, kompetensförsörjnings- och folkhälsoarbete. De har lång erfarenhet och dokumenterat goda resultat när det gäller utbildningsinsatser för människor som står utan arbete och för personer som nyligen flyttat till Sverige. Den vuxenpedagogiska verksamheten, där yrkesutbildningar kan kombineras med språkstudier och diplomeringskurser, är en beprövad och effektiv väg till delaktighet, egen försörjning och arbete. Framgångsrika samarbeten, inte minst under pandemin, har visat att folkhögskolorna snabbt kan ställa om och bidra till utbildningar inom bristyrken.

Vänsterpartiet menar att regionen måste ta ett större ansvar för att värna och stärka folkhögskolorna. Det beslutades att ersättningarna till de skånska folkhögskolorna skulle höjas gradvis, för att nå upp till Sveriges Kommuner och Regioners rekommenderade nivåer. Höjningen uteblev dock redan andra året. Taket för den samlade ersättningen måste höjas så att verksamheterna kan fortsätta sitt viktiga arbete och kunna planera sin verksamhet långsiktigt.

Kulturskolan

Kulturskolan är en för många självklar plats för barn att själva lära sig och utöva olika typer av kultur. Kulturskolans verksamheter är till stor del betald av kommunerna, och tyvärr ser möjligheterna för att delta i verksamheterna beroende på var man bor: utbudet skiljer sig, hur många som står i kö skiljer sig, var lektionerna hålls skiljer sig och deltagaravgifterna är olika från kommun till kommun. Potentialen är dock densamma: att barn och unga får möjlighet att utvecklas genom kulturutövande i verksamhet av hög kvalitet och tillgänglighet.

Från statligt håll har styrningen av kulturskolan varit ojämn och ryckig, och bristen på stabilitet har varit en av de största utmaningarna. Region Skåne har under tidigare år gett medel till enstaka projekt i kulturskolan, men skulle kunna göra betydligt mer. Den regionala kulturskolesamordnarfunktion som finns bör ha en fast finansiering från regionen, inte minst för att uppfylla målen för barn, unga och deltagande i regionens egen kulturplan. Mer regionala medel till samordning ger också en potentiell möjlighet till utjämnande stöd för kommunerna, så att de barn som bor i kommuner med mindre kulturskoleverksamhet får likvärdig chans att delta.

Bibliotek i Skåne

Bibliotekens roll har i stor mån förändrats i takt med samhällets utveckling. Biblioteken är informationshubbar där man kan låna böcker, spel, tidningar, musik och film, de är mötesplatser för skolor, scenframträdanden och samtal, och öppna kontor med tillgång till datorer, utskrift och scanning. För många är de platsen där de samverkar med myndigheter, möts och deltar i det lokala kulturlivet. Besökarna är bokstavligen i alla åldrar och från alla delar av samhället.

Regionen är utvecklare och samordnare för de skånska folkbiblioteken. Uppdraget innebär att regionen också ska höja kvaliteten i det som är bibliotekens grunduppdrag: att främja det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. När servicen dras tillbaka på många små orter är det extra viktigt att biblioteken finns kvar, just för att uppfylla detta uppdrag. Det lokala biblioteket kan vara enda platsen dit du kan beställa böcker på ditt eget hemspråk, läsa litteratur i punktskrift eller ha tillgång till en dator. Biblioteken är ett demokratiskt försvar, inte minst på landsbygden.

Regionen har också hand om sjukhusbiblioteken, inslag som är viktiga både för underhållning och informationsinhämtning under längre sjukhusvistelser.

Samlade mål för kultur och demokrati

- Att Region Skåne utökar stödet till studieförbund och fria kulturaktörer;
- Att Region Skåne satsar på långsiktiga finansieringsformer för det skånska kulturlivet;
- Att Region Skåne tar del av samordning och utveckling för barn och ungas kulturliv genom kulturskolan;
- Att Region Skåne prioriterar bibliotekens överlevnad, speciellt på landsbygden;
- Att Region Skåne stärker sitt arbete med medborgardialog och demokratiutveckling.

Kollektivtrafik

Att åka tåg, buss och spårvagn är en naturlig del av många skåningars vardag. Man pendlar till skola och jobb och tar sig till fritidsaktiviteter, släkt och vänner. På lov och semestrar kan det bli längre turer, kanske till och med en tågluff?

För att det ska bli möjligt för fler att använda kollektivtrafiken mer behöver den förbättras. Den behöver bli mer tillgänglig – både i var den går, hur ofta den går och hur mycket den kostar. Skåne (och världen) behöver komma närmare.

Gratis kollektivtrafik – och en billigare biljett att börja med

Skåne behöver en kollektivtrafik som är enkel, pålitlig och tillgänglig. Vänsterpartiet vill se en resa som är helt avgiftsfri när man stiger på, och istället finansieras till helt och fullt av våra skatteinbetalningar. Idag betalas runt 50 % av priset genom vår biljett, och priserna är beslutade att höjas varje år genom indexering. Skåne är inte ensam med dyra biljetter: biljettpriserna i hela landet har stigit betydligt snabbare än konsumentprisindex mellan 2010-2020. Där den genomsnittliga prisutvecklingen för varor har varit 12 procent har prisökningen på månadskort och enkelbiljetter inom kollektivtrafiken legat på 43 procent. Fram till att kollektivtrafiken blir helt gratis har vi förslag på en annan väg att gå.

På nationell nivå driver vi förslaget om Sverigebiljetten: att liksom i Tyskland införa en biljett som man kan resa med på buss, pendeltåg, tunnelbana och spårvagn över hela landet. Den ska kosta 450 kronor per månad, och ge möjlighet till många fler att resa både lokalt och längre till ett lågt pris. När Tyskland införde en billig biljett, och på de andra platserna där kollektivtrafiken blev helt gratis, hände precis samma sak: fler började resa med kollektivtrafiken och utsläppen minskade tydligt.

I Region Skåne vill vi riva upp indexeringsbeslutet och istället stegvis trappa ner biljettpriserna. I takt med att levnadsomkostnader har ökat har också transportfattigdomen gjort det samma, och det har kommit flertalet rapporter som pekar på stora problem, inte minst för barnfamiljer, där priserna gör det omöjligt att delta i aktiviteter eller åka med på resor. Med en solidariskt finansierad kollektivtrafik ges alla invånare samma möjlighet att förflytta sig, vilket förenklar vardagen, sommarloven och är en stark investering i samhällets gröna omställning.

Framtidens resa

Transporter står för en tredjedel av Sveriges samlade koldioxidutsläpp, och vägtrafiken står i sin tur för 90 % av transporternas utsläpp. Att minska på utsläppen från persontrafik och gods på vägar är en av de mest omfattande åtgärderna vi kan göra för att minska belastningen på klimatet, och förhoppningsvis bromsa de allvarliga följderna som kommer med utsläppen.

Att ha kollektivtrafiken i egen regi

Skånetrafiken äger idag vissa av sina tåg och bussar medan andra hyrs, och all personal som arbetar inom kollektivtrafiken i Skåne arbetar för andra företag som upphandlats av regionen. Det är problematiskt på flera sätt.

Ett genomgående problem med upphandlingar är att priserna pressas. Hos trafikföretagen går det ut över de anställdas arbetsvillkor. Det leder till sämre hälsa, minskat välmående och ökad stress hos personalen, det vill säga tågvårdar, bussförare och lokförare. Genom upphandlingar minskas de organisatoriska möjligheterna till samarbete och problemlösning då detta ofta står i rak konflikt med bolagens drivkrafter att generera så mycket vinst som möjligt åt aktieägarna. Även biljettkontrollanter bör, så länge biljetterna har ett pris vid resan, vara anställda direkt av regionen för att se till att alla resenärer får ett gott bemötande och att de anställda har gedigen utbildning för att hantera även svårare situationer. Dagens upphandlingspraxis och dess kriterier blir ett direkt hinder för goda arbetsvillkor. Vi vill därför att regionen, när nuvarande avtal går ut, ska ta tillbaka hela driften i egen regi.

När det gäller fordon blir kostnadsberäkningarna betydligt enklare om dessa ägs direkt av regionen, än om man har avtal som binder utgifter oavsett hur läget förändras. Med direktägda fordon styr regionen utan mellanhänder över miljöanpassningar, renoveringar, antal och typer av fordon, och har lättare att snabbt anpassa exempelvis bussflottan efter invånarnas resebehov. Att den nya generationens Öresundståg ser ut att bli helägda av regionen är positivt, och fokus bör ligga på att få dessa på plats så snart som möjligt för att stötta ett ökar kollektivt resande.

Ska flest få mest eller ska man kunna arbetspendla jämt och överallt?

Inom kollektivtrafikplanering finns det en ständig konflikt i avvägningar kring vad man bör prioritera: starka stråk och rusningstrafik där flest människor resor och flest därför har nytta av det, eller landsbygd och udda tider där få reser men där det också kan saknas andra transportalternativ. I Skåne, liksom på andra platser, finns naturligtvis trafik av bägge slagen, men brist på plats och för låg turtäthet dyker ofta upp som problem.

Principen om en jämlik välfärd i hela regionen rör även kollektivtrafiken. Region Skåne behöver ta ansvar för att basutbudet är tillräckligt bra överallt, så att kommunerna inte behöver betala extra för bättre kollektivtrafik. Det är bra att kommuner prioriterar sina invånares resebehov, men att till exempel barn har fria lovkort eller att pensionärer får rabatt bör gälla alla invånare, oavsett hemkommunens ekonomiska möjligheter och prioriteringar. Målet är att den som bor i en mindre ort ska ha rätt till goda kommunikationer, på samma sätt som den som bor nära eller i en större stad, utan att det krävs extra kommunala avgifter eller mellanlösningar.

Intressekonflikten starka stråk/landsbygd är en anledning till att kollektivtrafikens budget alltid bör vara stor nog både för basutbud och flexibla lösningar. Den regionala tågtrafiken är en viktig stomme i Skånes kollektivtrafik, men den är alltför opålitlig och dåligt samordnad med anslutande busstrafik. Det behövs mer tid mellan ankomst och avgång vid ändstationerna så att ett försenat tåg kan köras till ändstationen utan att avgå försenat på nästa tur. Bussar som ansluter till tåg som inte går så ofta, måste ha luft i tidtabellen för att invänta ett försenat tåg. Trafikplaneringen behöver också ta hänsyn till äldre resenärer, barnfamiljer och behov av tillgänglighetsanpassningar. På många håll finns ett behov av närmast servicetrafik med många stopp, luft i tidtabellen för att komma till sin plats även med rullator och lågt tempo: en trafik som har andra resenärer i fokus än enbart arbetspendlaren som åker mellan olika större städer. Här kommer flexbussarna in som en viktig pusselbit i trafikplaneringen: en som faktiskt kan hjälpa betydligt i att göra det enklare för fler att resa med Skånetrafiken, även om det inte är i ett starkt stråk eller i rusningstrafik.

Kollektivtrafiken är en regional angelägenhet, men den levereras och används lokalt. Därför är relationen mellan Region Skåne och de skånska kommunerna avgörande för framgången. För att kollektivtrafiken ska fungera i vardagen krävs en tätare samverkan mellan Region Skåne och kommunerna. Idag upplever kommunerna planeringsprocessen som toppstyrd, där beslut om hållplatser och linjedragningar fattas utan tillräcklig hänsyn till lokal kännedom. Vänsterpartiet vill se en struktur där kommunerna ges ett reellt medbestämmande tidigt i processen. Det får inte vara så att Region Skåne planerar trafik som strider mot lokala behov. Samtidigt har regionen ett helhetsansvar som också måste vara väsentligt i trafikplaneringen. Vänsterpartiet vill införa tydligare former för samplanering. Vi förespråkar fasta samverkansformer där kommunerna har starkt inflytande över trafiken inom sina gränser. Kommunen ska vara en aktiv part i utformningen av det lokala linjenätet, med möjlighet att påverka hållplatslägen och tidtabeller utifrån lokala förhållanden. Beslut om trafikförändringar ska föregås av dialog där både regionens helhetsperspektiv och kommunens lokalkännedom väger tungt. Genom att lyfta in den lokala expertisen undviks felsatsningar och trafiken blir mer attraktiv för de som bor och verkar i området.

Att boka sin egen buss: den anropsstyrda kollektivtrafiken

SkåneFlex är en form av anropsstyrd kollektivtrafik där man som resenär beställer sin resa genom en app i telefonen. Man fyller i var man vill bli hämtad och var man vill bli lämnad. 2025 finns SkåneFlex som pilotprojekt i tre kommuner, där man kan resa mellan specifika områden utmärkta på en karta, främst för att ansluta till annan kollektivtrafik. Bussarna som kör är minibussar, och rutten anpassas i realtid med hjälp av AI för att få en effektiv resa för de som bokar. Priserna är samma som för ordinarie kollektivtrafik.

Försöken har varit mycket populära i Svalöv kommun, som var först ut med att testa, liksom i Sjöbo och Tomelilla som startade något senare. Under de första 13 månaderna har cirka 40 000 resor genomförts av ungefär 2000 unika passagerare, men undersökningar visar att formen fortfarande är relativt okänd. Potentialen är dock stor.

I flextrafiken finns precis den flexibilitet som många behöver: på landsbygden där det kan vara långt både till hållplatsen och till nästa avgång, för den som har svårt att gå långa sträckor, för den som behöver resa när ordinarie buss inte går. Med mindre bussar som inte kör sträckor dit ingen beställt den blir utsläppen betydligt mindre, och i en utbyggd version kan tiderna utökas för beställning för att exempelvis fungera för att pendla till skiftarbete eller sena kulturevent. Från Vänsterpartiet har vi sedan vi la förslag på den anropsstyrda trafiken sett det som en viktig investering i att faktiskt kunna bo och verka i hela Skåne oberoende av turistsäsonger, årstid, intresse och arbetsschema. Vi ser fram emot en utbyggnad av flextrafiken för ett smidigt resande för alla invånare, oavsett bostadsort.

Stärkt jämlikhet ger stärkt tillgänglighet

Ett exempel på hur kollektivtrafik kan bli mer jämställd finns inom stadsbusstrafiken. Trots att det till största del är kvinnor som reser kollektivt är stadsbusstrafiken anpassad efter resemonster och arbetsscheman som är vanligare hos män. Mäns resande sker oftast från punkt A till punkt B medan kvinnor oftare har flera stopp på vägen och oftare exempelvis innefattar obekväma och oregelbundna arbetstider. Det kräver analyser av resemonster som inte bara ser till antalet passagerare, utan också till vem som reser och syftet med resan.

På samma sätt behöver Skånetrafiken också ta hänsyn till trygghetsaspekter, t.ex. att det finns personal som kan visa en rätt och hjälpa till om något skulle hända, att man kan ta sig säkert hem när det är mörkt, att det finns en säker plats att gå på även om bussen stannar vid en större väg eller att tillgänglighetsanpassning för syn- eller hörselnedsättning finns på plats och används på rätt sätt. Vänsterpartiet anser att de digitala tidtabellerna och appen ska kompletteras med tidtabeller på papper på tågstationer och busshållplatser. Det ska även gå att betala sin bussbiljett med betalkort även på de gula regionbussarna. Detta ger bättre tillgänglighet i kollektivtrafiken och möjliggör för resande även för de som inte har en smart mobiltelefon som alltid är laddad och har mobildata. Cykel- och gångvägar ska finnas till samtliga nyckelstationer - även för personer bosatta utanför centralorten. Säkra cykelleder behövs både för vardagsnyttan och möjlighet till längre turer. Att kunna cykla till stationen med barn, gå med rullator eller på annat sätt få möjlighet att säkert ta sig in till centralorten vid sidan om tung och snabb trafik ger tryggare invånare som hellre väljer kollektivt resande. Trygga pendlingsparkeringar är också ett bra sätt att kunna använda kollektivtrafiken en del av sin resa. Även när man bor utanför stan ska man också kunna delta i aktiviteter och kunna ta sig hem efteråt: som till exempel ung efter skolan, träning eller bio, och kunna delta även om det är helg.

Det är viktigt att Skånetrafiken lyssnar på sina resenärer. Resenärsperspektivet behöver väga tungt i planeringen - framförallt behöver man lyssna på dem som har allra störst hinder att nyttja kollektivtrafiken i dagsläget. Genom att utgå från "den svåraste resan" kan hinder undanröjas och kollektivtrafiken bli mer jämlik, t.ex. med hjälp av Funktionsrätt Skåne.

Färdtjänst

För invånare med behov av färdtjänst är det absolut grundläggande för vardagen att det fungerar. För att kunna leva ett aktivt liv krävs möjligheten att kunna förflytta oss självständigt, och där är färdtjänsten det första steget. Ingen ska behöva bli fången i sitt hem eller tvingad till en osäker resa utan hjälp för att ens färdtjänst dragits in eller nekas en trots att man behöver den.

Beställningscentralen är idag i offentlig regi medan själva utförandet av turen ser olika ut i olika kommuner, och det finns mycket som behöver göras för att förbättra och förenkla systemen. Samtidigt måste det finnas tydliga och reella rättigheter för de med rätt till färdtjänst att oavsett var man bor även kunna åka till andra kommuner och regioner. Den praxis som inrättats där domslut ses som en gräns som dras för att ge fler avslag måste upphöra: den lagstiftade rätten till färdtjänst bör ses som ett minimum, inte ett maximum för brukaren.

När man ansöker om färdtjänst behöver handläggningen av tillstånden ske i rimlig tid. Regionen ska ha tillräckligt med anställda för att man inte ska behöva vänta över en månad på svar, utan möjlighet att ta sig runt under tiden.

För personer som bor nära regiongränser är systemet för beställning av riksfärdtjänst besvärligt. För att korsa en kommungräns in i annan region behövs lång framförhållning och regelverket är otydligt kring vart man får åka och varför. Det krävs en rejäl förenkling och större sömlöshet mellan systemen för att förenkla för den som ska resa.

Samlade mål för kollektivtrafiken

- Att Region Skåne återtar all drift av kollektivtrafiken i egen regi;
- Att Region Skåne har fullt ägandskap av fordonsflottan;
- Att all kollektivtrafik ska vara avgiftsfri vid resan, och att man fram till införandet sänker biljettpriserna;
- Att Region Skåne bygger ut kollektivtrafiken för hela Skåne;
- Att Region Skåne bygger fler cykelvägar;
- Att kollektivtrafiken i Skåne utformas jämlikt och jämställt utefter alla invånares behov;
- Att Region Skåne tar initiativ till en mer generös tolkning av utrymmet för beviljad färdtjänst;
- Att kommunernas inflytande i trafikplaneringen stärks.